

Analogický cíl sledovala i jiná Bezručova příležitostná báseň nazvaná *Štramberk*, napsaná v r. 1938 ke slavnosti předání tamního nově zbudovaného koupaliště veřejnosti. Jak vyplývá z jejího podtitulu, v němž básník se autostylizuje starým Ještěřyskem, dlel tehdy v Brance u Opavy, když její verše tvořil, a vybavil si tu svoje lyrické dojmy vztahující se k uvedenému městu a k jeho okolí. Báseň je členěna do dvou celků po čtyřech čtyřveršových slokách; první tři vyjadřují upřímnou radost nad nově zbudovaným turistickým koupalištěm, kdežto ve druhé části básně píše Petr Bezruč jen o své lásce k Brance; jeho text je postaven na protikladu umělého vodního osvěžujícího zdroje k toku řeky u Opavy v Brance nad Moravicí.

Básník vesele oznamuje světu radostnou zprávu o vybudování štramberského rekreačního zařízení, na jehož slavnostní otevření byla pozvána řada významných osobností, mezi nimi i autostylizovaný stárnoucí básník, který si přitom vybaví i svoje časté, téměř každoroční návštěvy Štramberka z dřívější doby. Jeho autostylizace přechází pak dále v příměr hasnoucího kmeta, jehož životní lampa, jak přiznává, visí již velice nízko. Při vzpomínce na své časté toulky Štramberkem vzpomíná na přátelství s básníkem Josefem Kalusem (1855–1934) a na svoje výplazy kolem hory Kotouče (píše důsledně Kotůč) spolu s Otakarem Bystřínou (1861–1931), svým někdejšími novojickými druhy a sušedkem ostravickým, jemuž věnoval rovněž několik básní (např. zveřejněných ve sbírce *Přátelům a nepřítelům*, 1958) i řadu dopisů. Od Štramberka se básník v posledních třech slokách vrátil ke svému letnímu sídlu k Brance, kterou nazývá tichou vískou, s řekou a s olšemi. Tam je jeho koupaliště, vlastní a skryté, nikoli veřejné a moderní ve Štramberku, i když právě do tohoto města odtud zaslá svůj pozdrav a dík za milé pozvání k slavnosti 21. srpna 1938.

Stejného příležitostného rázu je i báseň *Červený kámen*. Jak tato tak i ona byly zveřejněny v bibliofilním tisku Beskydy v písni ještěřské (Brno, F. Pokorný 1938). *Červený kámen* se týkal stavby tamní projektované turistické chaty a rozhledny, v níž najdou vřídlně zastavení turisté jak v zimě tak i v létě, aby odtud patřili na překrásný panenský kraj. V posledním čtyřverší této pětisloké básně vybízí Petr Bezruč svoje přátele turistiky k cestě na Červený kámen.

Poslední z básní věnovaných Novojičínsku jsou verše rovněž s toponymickým titulem *Děrné*, jež vešly do edice *Šest slezských písní* z r. 1935 vydané v Příboře, do SP 1937 v Brně a odtud dále do Kučkových SP 1937. Báseň se týká osady, jež se dříve nazývala též Drnné (něm. Tyrn) ležící poblíž Bílovice, farou a poštou náležela k Fulneku; byla zde kdysi většina českých duší, sňatky s Němky z Kujav již jen třetina českých obyvatel. V r. 1893 tu bylo celkem 227 Čechů z celkového počtu 660 přítomných lidí. Vyšla-li skladba *Děrné* v souboru *Šest slezských písní* (Příbor 1935) spolu s básněmi *Slezské lesy*, Bernard Žár, Ondráš, Ligočka Kameřalna a Praga caput regni, bylo tomu proto, že národnostní strunou do sledovaných básní SP patří, i že při výběru titulů svých básní se Vladimír Vašek-Petr Bezruč během celé své tvůrčí činnosti nezměnil. Jeho písně jsou většinou všechny označeny místními jmény obcí, jimž jsou věnovány; je tomu jak při verších s motivy z Hané, ze Slovácka, z jižní Moravy i ze Slezska a také z Novojičínska, z oblasti Beskyd. Básník byl skutečně pěvcem konkrétního dojmu po celý svůj život a nikdy nepřestal zpívat ani v Děrném, když oslavil svým textem slavnostní otevření nové školy 12. června 1935. Lze říci shodně s jeho verši „Bezručí Petře – zpíval jsi dobře“. Toto platí i o jeho verších ze třicátých let, i když úsečnost sociálního a národnostního zanícení, tak typická pro jeho vrcholové básně z přelomu dvou století, po osvobození vlasti z habsburské cizácké nadvlády odezněla, protože jí již nebylo zapotřebí. Přesto však ještě ve třicátých letech jeho původní nové básně zaznívaly výrazným tónem pěvce, jenž si před mnoha

lety svými Slezskými písněmi vydobyl pevné místo v celoevropské poezii. Národnostní českou věc však úzkostlivě sledoval ještě v druhé polovině 30. let, jak dosvědčují básně *Děrné* i *Město pod Radhoštěm*. Prvá z těchto dvou má navíc ještě rytmus a dikci blízkou jeho tvorbě z r. 1899.⁶⁾

Poznámky:

- 1) Alois Sivek, *Dopisy Otakara Bystřiny Petru Bezručovi (1912–1931)*. Vlastivědný ústav Nový Jičín 1967, 80 s.
- 2) Jiří Urbanec, *Literární archiválie z Novojičínska v opavském Památníku Petra Bezruče*. VSONJ 29, 1982, s. 37–43; též, *Korespondence z Novojičínska v pozůstalosti Petra Bezruče*. VSONJ 32, 1983, s. 28 až 34; též, *Petr Bezruč píše na Novojičínsko*. Z literárních archiválií Památníku P. Bezruče. VSONJ 33, 1984, s. 36–42.
- 3) Alois Kučík – Viktor Ficek, *Bibliografie Petra Bezruče*, I Praha 1953, II Ostrava 1958. Edice sledovaných básní, k básni *Město pod Radhoštěm*, sr. u č. 68, 108, 400, 823, 823b, 831, 850; ke *Štramberku* č. 136, 554; č. 80, 103, 465 k *Děrnému*, č. 136 a 552 k *Červenému kameni*.
- 4) *Jistebský či jistebnický*. Disput vedený v Lidových novinách mezi F. Trávníčkem a P. Bezručem. Brno 1936.

PETR BEZRUČ A OTAKAR BYSTRINA

Jiří Urbanec

V roce 30. výročí úmrtí Petra Bezruče (17. února 1958 v Olomouci, pohřben je v Opavě), nedlouho po oslavách 120 let od narození autora Slezských písní (15. září 1867 v Opavě) a v roce, kdy uplývá 85 let od prvního knižního vydání jeho básní pod názvem *Slezské číslo* (1903 v Knihovničce pražského časopisu *Čas*), považujeme za vhodné připomenout tohoto básníka se světovým ohlasem také v našem sborníku. Nejúže byl spjat s okresem Nový Jičín svým dlouholetým přátelstvím s advokátem dr. Ferdinandem Dostálem, který jako prozaik užíval pseudonym Otakar Bystřina a působil v Novém Jičíně jako zvláště úspěšný obhájce v trestních věcech v letech 1893–1921.

Osobnost Petra Bezruče a jeho dílo jsou jistě našim čtenářům dostatečně známy, ale musíme aspoň stručně charakterizovat Dostála-Bystřinu, protože jeho působení v Novém Jičíně a jeho tvorba jsou mladší generaci přece jen vzdáleny.¹⁾ Narodil se 23. května 1861 ve Věrovanech u Tovačova jako pátý syn hostinského. Z olomouckého gymnázia byl vyloučen pro výtržnost se strážníkem a maturitu složil v Chrudimi v roce 1879. Na střední škole i při studiu práv v Praze se sám živil (jako písař, korektor v tiskárně, železniční zaměstnanec, sekretář spisovatele J. V. Friče). V době vysokoškolského studia (práva šlo studovat na dálku) žil z existenčních důvodů většinou u svého přítele, učitele a spisovatele M. Bění v Súchově na Slovácku. Jako student si vydělával i publi-

kováním básní a prozaických vesnických obrázků. Po ukončení práv působil v Praze, v Plumlově, v Prostějově, ve Vyškově a v Brně. Pak se usadil jako advokát v Novém Jičíně, kde byl tehdy umístěn krajský soud pro okolní okresy. Zde se uplatnil při organizování české menšiny (při zřízení České besedy, Národního domu, české školy atd.). V letech 1921–1926 žil v Brně (1921–1923 byl předsedou Moravského kola spisovatelů), ale pak přesídlil do Starých Hamer-Hamrovic (tato část od roku 1949 byla připojena k Ostravici), na bývalé fojtství, kde měl za spolumahajitele Petra Bezruče. Od roku 1927 znovu otevřel advokátní kancelář v Novém Jičíně. Zemřel v Hamrovicích 18. července 1931 po delším bujarém výletu s Bezručem po beskydských vrších; vdova vinila ze smrti svého muže Bezruče.

Jako prozaik vynikl Bystřina ve své době humoristickými povídkami se svěráznými postavami z Hané, ze Slovácka a z Valašska. Knižně vyšly povídky Na vsi (1889), Hanácké figurky (1890), drama Hanačka v Praze (1896), povídka Hanácká legenda (1904), povídky Pápení (1912, pak v roce 1926 s titulem Přes tři řeky), dva díly povídek Bystřinův smích (1917, 1926), povídky Jak se naši škádlivají (1924), fejetony Sůchovská republika (1926). Z výborů z jeho díla připomeňme aspoň poslední, který vyšel v uspořádání Jiřího Skalličky v roce 1979 pod názvem Úsměvná Morava.

K prvnímu osobnímu setkání Bezruče s Dostálem-Bystřinou došlo v roce 1917 na Gruni pod Lysou horou. Autor Slezských písní byl za první světové války obviněn z velezrady (ovšem paradoxně za protirakouské básně, které nenapsal a jež byly s šifrou P. B. uveřejněny v časopisech českých emigrantů v Paříži²⁾) a v letech 1915–1916 trpěl ve vězení ve Vídni a v Brně. Sice pak došlo ke zproštění viny, ale jako podezřelý nesměl zpět do státní služby na poštovním úřadě v Brně a byl dán na tzv. „dovolenou s čekatelným“³⁾ Dlouhé období nuceného nicnedělání trávil mimo jiné na první české turistické chatě ve slezských Beskydách Švarná Hanka na Gruni. Po návratu do Brna napsal 8. prosince 1917 dlouhý dopis do Prahy pražskému redaktorovi Janu Herbenovi, v jehož listě Čas v roce 1899 uveřejnil své první básně pod pseudonymem Petr Bezruč⁴⁾ V dopise je také první zmínka o Bystřinovi: „Na Gruni, který se stává cílem mnohých živočichů, kteří se chtějí patrně podívat na vzácnou opičku – takže svůj brloh přeložíme do krajů odlehlejších – ukořistil mne také sympatický Otakar Bystřina. 57 roků, plno ohně a plno humoru. Ani jsem nechtěl věřit, že je Hanák z Věrovan u Dubu; spíš Slovák hádal bych.“ Nově navázané přátelství se projevilo tím, že Bezruč od něho 22. prosince kromě vánočního pozdravu z Nového Jičína dostal i husu.

Jejich vztah byl vždy většinou dosti bouřlivácký a v prvních letech často spojen i s velkým pitím. V dopise z 20. ledna 1918 se Bystřina omluvil za ne zcela podařený pijácký výlet a umlouval s Bezručem nové setkání ve vinném sklepe spisovatele Aloise Mrštíkovi: „Byl zde veselý stařeček Otakar Bystřina a vyslovil přání podniknout Diváky. Ale já v tom cítím jakýsi vražedný kvas vinný u pohostinského dobrého živočicha a tak jsem zakroutil záporně moudrou stařečkou hlavičkou. Veselý stařeček novojický si rád přihne z hluboka, já nerad rozliji a Vy? Bojím se, že by to vypadalo tam jako v Brně, a já praštím se žaludkem, starými kostičkami a p.“ 24. února pak nicméně Bystřina komentoval v dopise Bezručovi dojmy z poslední pijácké výpravy. Bystřina i v dopise ze 6. března, v němž je pěkný popis jara na Kravaňsku i advokátských trampot, opět začíná pijáckými motivy. 14. dubna napsal Bystřina Bezručovi úvahu o dobrém mlčení lihovin, popisoval své advokátské lapálie, znovu ho zval na Gruň.

Jejich vztah v této době byl skutečně bouřlivácko-bohémský. 9. května Bezruč vyzývá k novému posezení s pitím u Aloise Mrštíkovi na dne 16. května: „Ty pak téhož dne na večer se tam dostavíš, anžto a jelikož: 1. Divácký stařík bude mít pekelnou radost z toho 2. Tu opicu, kterou si tam míním získat, ponese snáze za pomoci výtečného karatele a umravňovatele staříka brněnského; a za 8. vůbec se nesluší sekat psovi ocas na 2 krát.“ Zpřesnění k výletu do Divák psal ještě 14. května. Po večeru u Mrštíkovi v Divákách pokračovala druhého dne skupina pitců v toulce do údolí Bobravy. Odsud poslal Bezruč pohlednice přátelům, mimo jiné i Aloisu Mrštíkovi:

Nad Bobravou jsem dnes postál,
s sebou zástup starých těl,
v čele tlupy Ferda Dostál,
všech ochlastů velitel.

K bohatýrskému zátlahu se vrátil Bystřina-Dostál dopisem z 21. května 1918 z Moravské Třebové, odkud pokračoval na dovolenou do Ptení. Zjistil při pochodu od Mrštíkovi, že Bezručovy boty jsou chatrné, proto mu posílá podešve na opravu. Dodal: „Na pátek vzpomínám s různými pocity.“ – „A k tomu ten milión alkoholu.“ Pohlednice ze Ptení s datem 27. května Bezručovi sdělila, že Bystřina za ním zajede v červnu na Gruň.

Mezitím Bezruč poštovní erár povolal znovu do služby, takže intenzivní styky s Bystřinou poněkud ochably. Naráží na to Bystřina lístkem z 20. června: „Stařečku byrokratický! Sháním na Gruň na Petra a Pavla celý svět a těším se jako dítě – zatím Ty vrhnu jsi se na staré řemeslo“. – „O Tobě jsme neslyšeli už 20 dní“. Na Bezručovu nevšimavost si stěžoval opět 25. června: „Cojak jsi tak zapřažen, že už ani pro stařečka kravařského nemáš slovíčko?“ Netrpělivý Otakar Bystřina se divil lístkem z 21. července, proč Bezruč tak dlouho nepíše. 9. srpna zval Bezruče na Dražanskou vysočinu a do Ptení. Ze své dovolené v Ptení pozdravil Bezruče lístkem z 22. srpna.

Přišel pak 28. říjen 1918, vděční kolegové povýšili Vaška – Bezruče na ředitele poštovního úřadu Brno 2, ale básník za tři dny rezignoval a vrátil se raději do klidné práce v reklamačním oddělení (zde byl vedoucím, ale kromě vedoucího tu už žádné další síly nebylo). K Bezručovu úřadování se vyjádřil Bystřina v dopise z 1. prosince: „Stařečku roztomilý – až jsem zaslzel nad vylíčením Tvého třídního panování nad národem poštovským na nádraží! Na, už se nebudu namáhat z Tebe udělati pána; bylo by to marné! Ale aj tak je dobře, aspoň jsi sebe sám nezapřel a zůstal jsi tím, čím jsi vždy býval a čím zůstatí musíš, aby ses mohl jmenovat Bezruč! Tobě i nám všem by asi prospělo více, kdyby Ti dali plnou penzi a nechali Tě bloudit Těšínskem.“

Přešlo vzrušené období vzniku Československé republiky, vztah Bezruč – Bystřina pokračoval opět častějšími kontakty. 27. dubna 1919 Bystřina zval autora Slezských písní k nové schůzce a dále oznámil, že bude hájit u soudu rváče a pijany Veličky ze Starých Hamer. Jak tyto výtržníky skutečně obhájit, sdělil Bezručovi dopisem ze 17. května.

Ze své dovolené v Beskydách roku 1919, tentokrát už ne na Gruni, odkud se odstěhovala po rozvodu Bezručova dobrá hostitelka Anděla Langová, psal Bezruč 12. července do Brna poštovnímu kolegovi Otakarovi Vičarovi: „V Hodslavicích čekal nás veselý stařeček kravařský, vylezli na Lysou, slezli na Gruň, zatruchlili nad ztraceným rájem, falšovaným vínem, bídným obědem a soptili na Radhošť, kde pátý den trčíme v dešti, mlze a bouři.“ Aloisu Mrštíkovi sděloval Bezruč 1. srpna, že následujícího dne má ve Frýdlantě nad Ostravici sraz s Bystřinou

a spolu chtějí znovu vystoupit na Radhošť. O dalším výletu s Bystřinou se dovídáme z dopisu, který zaslal Bezruč 8. listopadu 1919 Vojtěchu Martínkovi: „S veselým starečkem kravarským jsem se setkal v říjnu pod Lysou. — Vytáhl jsem ho na vrch po druhé již a s ním několik slímáků, kteří žijí 20 roků na Moravské Ostravě a ještě tam nebyli!“

V roce 1920 oznámil lístkem z 22. ledna Bystřina, že přijede do Brna. O této návštěvě, při níž zřejmě Bystřina zanechal nějaký tabák (v Novém Jičíně měl možnost získat jej z tabákové továrny) i pro Aloise Mrštíka, psal Bezruč Mrštíkovi 27. ledna: „Byl zde tabákový plantážník z Jičína a donesl vzácné lahůdky pro medového starečka. Původně chtěli jsme je sami přivléci do Divák. Ale protože návštěva kmetika kravarského byla jako vždy spojena s nesmírnou pitkou, po níž staříci brněnští⁵⁾ chovali několik dní žíhaného kocúra vzácné velikosti, a protože by se to mohlo opakovat i u starečka medového a chabí dědci nestačí už na pěstování dvojčat kocůřích, dlužno poslati Karlika [syn] na Falkensteinerovu 38. II. P. nalevo, kde mu lahůdky budou vydány.“

V té době se Bezruč už začal podílet finančním vkladem na vlastnictví fojtství ve Starých Hamrech-Hamrovicích, jež koupil Otakar Bystřina. Bezručovi samému se asi do spoluvlastnictví moc nechtělo, jak vysvítá z jeho dopisu Anděle Langové z 29. března: „Tak už jsme do té chalupy skočili, či do té kyšky za staříkem novojickým. Psal mi, že se už mamulky starečků o chajdu starají.“ Bezruč dokonce tutu rozvedenou paní Langovou (mamulka starečků!), která od nynějška žila a hospodařila na tomto fojtství místo vzdálených majitelů Bystřiny a Bezruče, učinil svou podílnicí, což později zavedlo příčinu k neshodám autora Slezských písní s Bystřinou.

Na počátku léta 1920 podnikl Bezruč s Bystřinou výlet do okolí Brna, jak ukazuje žertovně psaná pohlednice z 20. června adresovaná Aloisu Mrštíkovi: „Stalo se pak, 20. VI. 20, že táhli staříci s mládeží Diváky. Otázala se pak nesmělá mládež: Nežije-li zde znamenitý stareček medový? — Odpověděl pak vůdce: Vpravdě žije a zítra svátek slaví. Pročež pošlemež mu písemné blahopřání a požehnání, nebo stareček dobrý jest. Otázali se pak dále učenníci: Nelze-liž se pokloniti jemu v chatrči jeho? — Řekl pak vůdce: A! potvory mlsné, křivá a falešná je řeč vaše! Aníž se chcete pokloniti, jako napítí dobrého vína. Neboť pohostinný jest krov jeho a on různými ochlasty navštěvován a vysáván bývá. Pročež sypte do Hustopeč dále, o fariseové, kde se můžete napítí jak chcete!“ Na lístku byli podepsáni Vašek a Dostál.

Spoluvlastnictví fojtství však začalo všem zúčastněným, Bystřinovi, Bezručovi i Bezručově důvěrnici paní Langové, přinášet nepříjemnosti. Vztahuje se k tomu dopis Bystřinův Bezručovi z 25. října 1920. Mluví přímo o „nynější krizi hamerské“. Paní Langovou považuje Bystřina za falešnou: „Ale pí L. nechtěla — dosud — pro společnou věc prstem hnout, a také nehnuła. Už jsem se chtěl ptát, jaký tedy bude poměr mezi ní a námi. Zda bude pouze nájemníci, a my máme všechny opravy a meliorace obstarávat? Vždyť se nechtěla a nechce ničeho zúčastnit společného!“ Paní Langová tu stále vystupuje jménem Bezručovým a říká: „Já si svou polovici budu spravovat! Jenomže zabírá např. chlévy úplně pro sebe! My chtěli si koupit krávu a vepře — nás z toho úplně zradila. Sama ale chová vepře 2, a chce i 2 krávy chovat. Tož jsme řekli: Ty jednu, my jednu krávu; ty vepře, my vepře — tak to hodláme dále vést.“ — „Ale rozhodně nesvoluj, aby se stavení a celý majetek znešvařil — ať je to koutek čistý a milý ku pobytí.“

V napjaté situaci „hamerské krize“ Bezruč zřejmě stále nadřizoval paní Langové, kterou pověřil správou svého majetku. Vlídně jí psal 18. prosince: „Milá

Otakar Bystřina
Reprofoto Bohunka Beilová

paní Langová, rád bych Vám přál veselých svátků a stálého zdraví v novém roce, ale bojím se, že Vám bude smutno nyní na té zasněžené pevnosti, co všecko zmizelo.“

Z roku 1921 připomeneme sdělení Bystřinovo Bezručovi ze 17. února, že byl v Přerově zvolen předsedou Moravského kola spisovatelů, ale prozatím se nechce do Brna stěhovat. Petr Bezruč se v té době snažil, aby šedesátiny Bystřinovy byly náležitě oslaveny. Vyzýval v dopise z 29. dubna spisovatele Červínka-Zábranského, aby napsal o Bystřinovi do Lidových novin: „Vy tam nesmíte chybět. Vše bude dobré od Vás, je to moudrost života: Pište tam jen o sobě, jste přece

oba typičtí představitelé kraje a života hanáckého! Bezruč sám tam nehodlá psát: „Já se s ním pravda znám ze čtyry leta, ale nemám humorné žily a málo postřehu v tom směru.“ Petr Bezruč nakonec také přispěl do bystřínovské přílohy Lidových novin 22. května 1921 a publikoval tuto gratulační báseň:

Otakaru Bystřínovi

Bázlivá otázka,
dám za ni dvojtečku:
Ze prý máš šest křížků,
veselý starečku?

Kdo si rád zazpívá
a kdo si rád zavdá,
ten nemá šedesát,
že to není pravda?

Kde je mladý život,
jako běs uhání,
kde je republika
pod súchovskou strání?

Z Věrovan jsi pošel,
v role požehnané,
nosl jsi do světa
humor širé Hané.

Jak jest a jak byla
pod tatarem panským,
jste ji zachytili
s kmetíkem Zábranským.

Bude žít, čas letí
nech jak voda říčná,
legenda hanácká
a Břehule sličná!

Dohnal, Ty, Zábranský,
duše milované,
budou věčně žiti
v srdci naší Hané.

Čtvrtý pak do brázd
nech se mi neschová,
podpolíš hanácký,
Přikryl z Prostějova.

Do hanácké pětky
jeden chybí ještě,
ten kovářův synek,
ten co je z Náměště!

Znějí zlatým pánem
zle moravské tóny,
propadneš hanebně
s bubny a kanóny.

Dobře ti tak! Nemáš
v zlaté Praze místo,
šaks moravský hříšný,
šaks separatista.

Modlímeť se: „Prahy
chraň nás, Jezu Kriste,
my moravští hříšní,
my separativisté!“

V hospůdce pod Lysou
zem veselím duní,
tancuješ s goraly
na vysoké Gruni.

Vyhříváš, jak slušno
na všecky starečky,
břehem Ostravice
staré své kostečky.

Za moravským vínem
tam létají nožky
do Hroznové Lhoty
u malíře Jožky.

V deštivém Jičíně
z paragrafů tašky
vytahuješ šťastně
uvázlé Valášky.

Je tam málo slunce,
čímž si život zkrátíš,
pustíš kraj kravarský,
do Brna se vrátíš?

Po Dyji se projdem
po slunečných obcích,
budeme pít víno
na Pavlovských kopcích.

Žij nám zdráv a vesel
— mráz bodlák nezmaří —,
dočkej se šťastně
patriarchů stáří!

A když, jsem dozpíval,
že dáš vína bečku
na veselý svátek
veselý starečku?

Když Otakar Bystřina psal Bezručovi 23. června 1921, nazval jejich společný majetek pod Lysou horou „Svízelovice“ (měli tam zřejmě stále svízele) a podepsal se „Tvůj Svízelant“. Zároveň žádal Bezruč, aby napsal veršované přání k šedesátinám malíře Joži Úprky, podobné jako bylo k jubileu Bystřínově. V dopise z 28. července komentoval počínání Bezručovy správkyně na tomto hospodářství, Anděly Langové: „Je celá rozbrčená — nevím co má za lubem.“

Bezruč kvůli těmto rozbrojům trávil svou dovolenou raději ve Frenštátě v dřevěných baráčkách (za války to byl vojenský lazareť, poté turistická ubytovna). Sám se rovněž nesnášel s manželkou Bystřínovou Terézií Dostálovou („ďábelský tvor“); tak o tom psal bratru Ladislavovi do Ivančic 5. září: „Posílám srdečný

pozdrav ze Štramberka. Žijeme ve Frenštátě, odkud podnikáme výplazy na hory. Na vlastní gruntík nenarodíme, řádí tam ďábelský tvor. Paní Langovou už vykoušala.“

K bohatýrským zátahům ve vinném sklepe u spisovatele Aloise Mrštíka se Bezruč vrátil i v básni k oslavě Mrštíkových šedesátin, kterou otiskl 14. října 1921 v Lidových novinách. Čteme v ní mimo jiné:

Přilétla Vám na krk
literátů smečka
devátého října:
je-li doma bečka?

Jenom jedna bečka?
Paní ruce spíná:
vždyť jde také přáti
Otakar Bystřínal

Na konci roku 1921 se Bezruč i v dopise spisovateli L. N. Zvěřinovi z 20. prosince zmiňuje, že pro rozbroje na společném gruntu v Hamrovicích pobývat nemůže: „Někdy jsem myslil, že i já budu žiti v zimě na Beskydech, ale rozbito se to.“

Tehdy se Bezruč úzeji přimkl k rodině Kanclířové v Brance u Opavy a dokonce jim poskytl větší částku peněz na nově stavěný domek. Básník začal nazývat společné fojtství v Hamrovicích „ďábelským ostrovem“. Řídící školy Čeněk Kanclíř byl ovšem rád, že za této situace může Bezruč trvaleji připoutat k sobě a k Brance, jak vysvítá z Kanclířova nedatovaného dopisu z konce roku 1922: „Ten ďábelský ostrov opravdově nestojí za mrzutost — mně se to také nijak nepodobalo do kompanie kupovat grunt — buď sám, nebo nic — ale nic sobě z toho nerobte, ztratili jiní ještě víc a ztratí a musí se oželeť — největším bohatstvím je zdraví —“.

Když v roce 1923 trávil Bystřina svou dovolenou na německém ostrově Rujáně, na lístku z 28. července zdravil básníka „ze země nejhoršího žrádla“. Tehdy už vzal mezi Bezručem a Dostálovými dospěl do takového stavu, že se Bezruč rozhodl svou půlku prodat, ale ne Dostálu-Bystřínovi; tím by byl pochopitelně znemožněn jakýkoliv klidný pobyt Bystřínův v Hamrovicích. V té věci psal advokát dr. Dostál-Bystřina 18. listopadu 1923 právníkovi — notáři Antonínu Vaškovi v Klimkovicích, který v otázce prodeje zastupoval svého nejstaršího bratra — autora Slezských písní: „Mně ji prodati nechce, ač se tam naprosto, jak mi pravil, nemíní usadit. Řekl mi také, proč mi svou 1/2 nechce prodat: skrzevá mou ženu.“ — „On tam nejde (kvůli mé ženě asi) a nic z toho nemá.“ — „Máte-li nějaký vliv na bratra, pomozte mi k tomu, ať mi svou půlku prodá. Žádá za ni 35.000 K (píše mi P. Zamazal) — dám mu tolikéž rád. Je mi divné, že Vladimír se tak kapricíruje, aby má žena tam prý nevládla.“

Avšak styky Bezručovy s Bystřínou nebyly zcela přerušený. Vidíme to z toho, že když v roce 1924 Bezruč u Zemského soudu v Opavě zažaloval hrabýnského veršovce Arnošta Chamráda za vydání tisku Paškvira, žalobu 8. července zpracoval tehdy v Brně bydlící advokát dr. Ferdinand Dostál-Bystřina. Z toho roku se dokonce zachovala fotografie z 2. srpna, na níž je zachycen na frenštátském nádraží Bezruč i s Bystřínou a jeho synem Ivanem.

V následujícím roce pak už došlo k narovnání mezi Bezručem a Dostálovými ve věci gruntu pod Lysou horou. Původně chtěl celou Bezručovou půlku koupit Jan Winkler z Moravské Ostravy, ale básník mu 24. března 1925 napsal o své dohodě s Bystřínou: „Ve smlouvě stojí, že mu postupuji až do smrti užívání pastviny, polí a stodoly: on chtěl původně celou půli odkoupit — ale já, abych

jej naklonil k mému plánu — aby mi přece kus té slezské země od Vás zůstalo — jsem navrhl a postoupil vše, co zůstane mně, jemu k užívání. Jinak — to mi můžete věřit — bych s největší radostí a s ochotou Vám celou půli dal k užívání."

Ze září téhož roku existuje Bezručův lístek z Lysé hory Vojtěchu Martínkovi, na němž je podepsán i Otakar Bystřina.

Na napjatý vztah k paní Dostálové narážel Bezruč na velikonoční pohlednici z roku 1926 zaslané Vojtěchu Martínkovi: žádal ho, aby navštívil Bystřinu v Hamrovicích, kde ho hlídá manželka Terezie:

šarkan ho tam střežil

Za širokou mříží

15. července 1926 zaslal Bezruč další dopis Janu Winklerovi, kde je na závěr připsáno: „List prosím račte považovat za přísně důvěrný!“ Sděluje o rozdělení majetku s Dostálovými: „Na mé straně zůstala levá strana s stodolou, — na druhé straně ostatní budovy. Země měla být rozdělena na 1/2, ale při dělení jsem viděl podle plánu, že zůstalo na druhé straně o 1 měřici více. Bůdiž, měřice sem, měřice tam. Jednalo se i o to rozejít se po dobrém.“ Bezruč po odstoupení budov žádá po Dostálových vyrovnání za 20.000 korun, ale Terezie Dostálová chtěla, aby Bezruč slevil 10.000 korun. Dostálova v dopise charakterizuje jako chudáka, kterého jeho žena terorizuje: „Je zničen nervově nadobrod! Žije na ostrově a myslí jen na smrt! Kdo je toho viněn, ví celý svět.“ Petr Bezruč se dokonce obává, že grunt pro insolventnost Dostálových přijde do dražby, čímž ztratí autor Slezských písní i tu finanční částku, kterou mu Dostálovi mají zaplatit: „Ale tuto trapnou historii jsem si ostatně nadrobil sám. Já měl koupit celý grunt za bratrovy peníze“.

K situaci Otakara Bystřiny se vrátil Bezruč i v dopise z 23. listopadu tehdejšímu předsedovi Kola moravských spisovatelů Karlu Elgartu Sokolovi: „Otakar Bystřina se zhroutil finančně i duševně. Kdo zná jeho domácí nepopsatelné peklo, musí to pochopit. — Na Moravě mají státní pensi pokud vím Březina a Sumňová. — Nemohl byste mu jí vymoci v Praze?“ — „Odejde z Brna a chce se vzdát advokatury. Ale z čeho žít — když nic neušetřil?“

Když psal Bezruč 14. června 1927 Winklerovi, vyjádřil i obavy z nepřátelství Dostálových manželky: „ale bojím se, že ona mi nasolí kde může ze zlosti, že jsem jí nechtěl spustit, tj. darovat 10.000 Kčs.“

V dalších letech byly vztahy Bezruč-Bystřina stále určovány nepřátelstvím s paní Dostálovou. Od roku 1929 se v Bystřinových dopisech Bezručovi stále častěji objevují zmínky o vlastních srdečních potížích a o léčbě v Teplicích nad Bečvou. Finančních nesrovnalostí se týká dopis Bystřinův z 2. června 1930 (jako místo napsání uvádí v záhlaví „D. o.“ = Dábelský ostrov). Bystřina neplatil pravidelně Bezručovi splátky a navíc si Bezruč stěžoval, že při tzv. čištění společného lesa mu Bystřinův najatý pracovník vyrubal mnoho zdravých stromů. Bystřina se Bezručovi za vše omluvil a vyznal se i ze svých potíží: „10.000 K na daních dluhu mi visí za loňský rok nad hlavou, a pro mne musí stačit večeře za 2 K. Jak stojí 3 — už je to pro mne drahé! Také truňku nevidím, leda litr markovského denně — jenom ty špačky jsem si ponechal...“ — „Za těchto okolností, jak Ty na mne křivě pohlížíš, by snad shledání nebylo »půvabníkem«, co?“ Vlastní ženu nazývá dračicí: „a k tomu dračí spáry mně ten život zpřijemňují!“

Asi v únoru 1931 (dopis je nedatován) gratuloval Bystřina Bezručovi k vydání *Stužkonosky modré*: „Překvapils asi nejenom mne, ale celý literární svět. Nečekalo se totiž, že jsi ještě tak při síle a — chlapíki!“ V dopise z Nového Jičína

Ivan a Otakar Bystřinovi s P. Bezručem na nádraží ve Frenštátě p. R., 1924
Orig. Památník P. B. Opava. Reprofoto Jan Číp

24. března sdělil, že brněnský spisovatel Josef Cipr žádá Bystřinu, aby do časopisu Kolo napsal o svých stycích s Bezručem: „včil už se nebudu bát, když už druzí o Tobě tolik pšou. To víš, že dovedu být diskrétní, neboj Ty se, můj koničku!“ Z Hamrovic (opět „D. o.“) psal Bezručovi ještě 27. dubna: „No, nelza jináč, už tady zstanu až do podzimu.“ Doufá, že až bude Bezruč v Brance, půjdou spolu i po Beskydech.

Byl to však už poslední společný „výšlap“. Právě po návratu z túry s Bezručem Bystřina v Hamrovicích zemřel 18. července 1931. Petr Bezruč pak v Brance napsal báseň

Panychida

za duši veselého starečka Otokara Bystřiny⁶⁾

Nechci dlouho já umírat,
u lože se netlačte:
budete-li mne vzpomínat,
nevzdychajte, neplačtel!
Kdo mne rád měl, kdo mne přečká,
nad mohylou zavolá:
Pohár vína dokolečka,
švarnou píseň dokola!
Jako strom chci padnout k zemi,
jako z nebe povětroň:
takový blesk milý je mi,
slzy, bratře, neuroň!
Je nablízku galonečka?
Šuhaj, jen s ní do kola:
pohár vína dokolečka,
švarnou píseň dokola!
Pozdravte mi Hanu milou,
súchovskou idylu mou:
Ostravice před mohylou
jde, Smrk s Lysou nade mnou.
Žijte po mustru starečka,
dokud život plápolá;
pohár vína dokolečka,
švarnou píseň dokola!

Po Bystřinově smrti se Bezruč nadlouho distancoval od Hamrovic. Teprve v roce 1935 mu statkář Volný z Palkovic upravit stodolu na krásný dřevěný srub k obývání a od té doby básník opět mohl pobývat na svém majetku, oddělen plotem od další části, která patřila Terezii Dostálové. Avšak plot v lese nebyl, jen některé kameny na společné hranici byly nabíleny. Proto v roce 1937 vznikl vleklý Bezručův spor s Terezii Dostálovou, protože ji obviňoval z kácení stromů i v té části lesa, která jí nepatřila. 29. července 1937 psal své hospodyně Otýlii Lojsákové do Hamrovic: „... já už mám té zlosti s Ter. Dostálovou dosti Víte, že když pan Volný hradil zahradu, že mi chtěla vzít asi 30 m², které si osvojovala; pak jsem ji musel soudem donutit, aby vydala 3 měřice mého lesa, kterého neprávem užívala. A rubala také stromy v mém lese, jak mi vyprávěl (i snad Vám) bývalý domovník. — A nyní rube stromy dále! Bezruč se proto obrátil k soudu ve Frýdku, kde jeho žalobu zastupoval místní advokát JUDr. Svatopluk Šmírák. Spor se táhl a nakonec Petr Bezruč prohrál odvolací řízení u krajského soudu v Moravské Ostravě, které proběhlo až 19. června 1939. Ještě 22. května 1939 psal o tom Otýlii Lojsákové, jak se ke všemu staví Terezie Dostálová: „Dále se vymlouvá, že hraničné kameny nebylo znát, že skácela strom omylem, který prý stál na samé hranici. — Ovšem jsem řekl, že Vy jste nabíhla hraničné kameny, že byly jasné vidět — že zde nejde o žádný omyl.“

Petra Bezruče soudní prohra dopálila a napsal o této události hanlivou báseň, rozšiřovanou v malém počtu výtisků jen jako soukromý tisk Libellus prohibitus bez udání vydavatele a bez vrocení. Otiskujeme ji na závěr našeho článku, jako svědectví nepřijemného dozvuku kdysi velmi úzkých vztahů Bezruč-Bystřina (soudce v Ostravě, který rozhodl v neprospěch básníkův, se jmenoval Krist):

Balada horská (ale ne od Nerudy)

Žila v horách babka jistá,
zlá a jak křízala zvadlá,
spoléhala vždy na Krista,
ale přitom ráda kradla.
Babka měla v horách chajdu
a při ní les všelijaký:
„Šetříc ho, náhradu najdu,
neboť soused les má taky.“
Babka hláholi k dělníku:
„Sraž strom cizí v okamžiku!
Vlastníku to neškodí,
ale mně se velmi hodí.
Poraz, platím, nebuď bloudem,
přijdou-li na mne se soudem,
Jezu - Krist mne vysvobodí.“
Bručí dělník váhající:
„Vždyť ten strom je za hranicí!“
Ale babka odpor zlomí:
„Nejlepší jsou cizí stromy!“
„Však ten soused nepozná to:
stopu každou v lese setru,
stromček nestojí za to...“
(Stromeček měl čtrnáct metrů.)
Ale v sousedu to vaří,
nepromine viny její,
a nedbaje ctného stáří,
skrže krádež žaluje ji.
(Soused ten má stáří ctíti
a vždy oko přimhouřiti,
když vdovice chromá, sirá
po lese stromečky sbírá.
Tak se babka všude vzpírá.)
Babka drží grunt na Haně
kromě chaty jmenované,
jezdíc co rok — peněz dosti —
v lázně léčíc staré kosti.
„Nežli krást, rač zajdu hlady,
vědoma jsouc duše spásy...“
Však bezbožný soudce mladý
nasype jí tři dny basy.
„Odvolám se, užasnete.
Já jsem jak lilie z rána
a vy, kdož mne soudit chcete,
vy poznáte Krista Pána.“
Apelace: známá bysta,
přísné tváře, zle hledící,
a dvě sochy před lavicí:
Spravedlnost vedle Krista.
Babka před páný se svlčí,
dobře hrajíc komedii:
„Staré ruce mé jsou čisté,
pomoz, zachraň, Pane Kriste!“

Svědci řadou mašrují,
všichni babku usvědčují,
jen jediný svědčí pro ni:
denár v ruce babky zvoní.
„Všeci svědci, chlapi, ženy,
svědčí křivě, v zášti právě,
a hranečník nenatřený
nebylo vidět v trávě.“
„Hranečník byl vidět krásně,
nebyl nijak zakryt travou,
byl jsem při tom, viděl jasně...“
praví četník, kroutě hlavou.
„Kriste, světa spasiteli,
spravedlivá jsem a čistá:
když ten stromek poráželi,
stála jsem daleko místa.“
Ozve se muž, div ne v křiku:
„Při stromě jste, paní, stála,
a na strom ten, mně, dělníku,
hůlečkou jste ukázala
(a na strom dvakrát poklepala).“
Babka kvičí: „Mohli byste
odsoudit nevinnou paní?
Ach, stůj při mně, Pane Kriste,
sice mne mrtvice raní.“
Babčin advokát se sbírá
a v žalobce vrývá dráčky:
„Skrz vás má klientka stírá
slzy a div neumírá...“
(kéž by les měl podle babky!)
Spravedlnost zamračená
nedbá nic, že babka stěná,
nemajíc citu ni kapku.
Kristus však retuje babku,
Má-li zákon slitování,
když před soudem dělník stojí?
ale babka byla PANÍ,
i jest metr na hřích dvojn.
Osvobodí — nejsou kati —
jménem státu, práva vlasti:
neboť nelze dokázati,
že by babka CHTĚLA krásti.
Tak soud, strážce nevinnosti,
odvolání dává místa;
socha však spravedlnosti
rdí se studem vedle Krista.
Plyne z toho pravda jistá:
rubej stromy v cizím koutě,
důvěru měj v Pána Krista
a do basy nezavřout tě!

Doslov:

Čtenáři, k mé přílni hrudi,
by ses v hádánkách nebrodil:
jak slul onen dobrý sudí,
který babu osvobodil?

Čti a dbej, bys um svůj tužil,
(aniž nad rozsudkem žasnil),
srovnej slova, jichž jsem užil,
najdeš jeho jméno v básni.

Ale měli bychom náš pohled na vztah Bezruč-Bystřina skončit smírně, nikoliv jen citací básně s trochou žluči nad prohraným procesem. Připomeneme proto ještě, že v roce 1938 vydal Karel Vacík v Místku malý bibliofilský tisk s názvem Veselý stareček redivivus, obsahující pětiverší k Lasákovu obrázku („To jest Otakar Bystřina ...“¹⁾), dále báseň Otakaru Bystřinovi k šedesátce, Otakaru Bystrinovi k sedmdesátce a Panychida za duši veselého starečka Otakara Bystřiny. Nechť tedy na konci našeho článku stojí báseň psaná sice k sedmdesátinám, ale téměř v předtuše toho, že Bystřina nebude již zanedlouho mezi živými (poprvé bylo otištěno v Lidových novinách 22. 5. 1931):

Nech mladší, jsem kmetík starý,
ale Tys stareček jarý!
Jak to? — Tato příčina,
dvojitá a jediná:
božský humor s Tebou běžel
a na stole vždycky ležel
lék, dar vzácný Gambrina.

Také miloval jsi slivy,
jak ogar, jak stařík sivý.
Čemuž? — Tato příčina,
dvojitá a jediná:
nejsou jenom na povídla,
nýbrž také léku zřídla,
perlící a pálená.
I když už překročen zenit,
na Zubatou zuby cenit
hled, kmete drahocenný:
z chajdy ven, ochechulice,
můj štít pevný slivovice
a oštěp stvol ječmenný!
Nerač háv pozemský svlékat
a nech třicet roků čekat
to nebe tam nahoře:
zdravým jako býček čuj se
a junácky pohybuj se
v našem hříšném táboře.

Bude pak radosti v nebi:
světci se radostně šklebí
i ten asket z povzdálí:
vybíhají vstříc ti dítky,
zve tě něžně do besídky
Miss Maria z Magdaly.
Všude známé obličej:
kdo se tam na Tebe směje,
záře jako Jezule?
Alois Záborský — Červínek
čili Baltazar Pelyněk,
autor božské Břehule.

Úsměv bílým vousem bruslí
Pána — jindy mrak na víčku:
a hned nebo plno houslí,
plno smíchu andělíčků.

Bude dobře tam nahoře?
Pán, v andělů skrytý choře,
kolem cherubínů stráž,
řekne: Budíž zráv, starečku,
jen se posaď ke slunečku,
šak kostečky choré máš!

Potěšíš světice v kole
humorem, jež sebrals dole,
své písničky zazpíváš:
(ale „Na peci na zadku“
píseň šelmovsků a krátkú,
již rád zazpíváš k ostatku,
před mladětky vynecháš!)

A co ohlížíš se nazad?
Zde Ti nikdo nesmí kázat,
čest zde měj, ne potupul
Šak jsi v žití zkusil dosti:
čerti, vědmy, zlé mocnosti
nemají sem přístup!

Tak se s Tebou zatím loučím
a v ochranu Tě poručím
léků dvou, jež známy nám:
desíti let po proletě,
budu-li chodit po světě,
zase Tobě zazpívám.

Poznámky:

- 1) Podrobněji se lze o Bystřinovi dočíst v 1. dílu Lexikonu české literatury, který vydalo nakladatelství Academia, Praha 1985; heslo Otakar Bystřina na str. 345–346 zpracoval Štěpán Vlašín.
- 2) Poučení o celém průběhu vyšetřování lze najít v knize Pračka — Králík — Dvořák, Bezručův proces, Soudní a úřední dokumenty 1915–1918, ediční řada

Publikace Slezského ústavu ČSAV v Opavě svazek 43, Ostrava 1962; druhé upravené vydání vyšlo jako 13. svazek Knihovny Památníku Petra Bezruče v Opavě, Ostrava 1964.

- 3) Bezručův život těch let je souvisle zachycen v knize, kterou napsal Jiří Urbanec (za spolupráce Aleny Chudárkové, Zdeny Pfeffrové a Vladimíra Pfeffra) s názvem Petr Bezruč — Vladimír Vašek, Základní životopisná fakta 1904–1928 (vyjde v ediční řadě Knihovna Památníku Petra Bezruče v Opavě v ostravském Profilu do konce roku 1988).
- 4) Všechny citace dopisů a jiných dokumentů jsou z archivu Památníku Petra Bezruče v Opavě. Korespondenci Otakara Bystřiny Petru Bezručovi vydal v roce 1967 v Novém Jičíně Alois Sivek.
- 5) Bezruč někdy, když mluvil o sobě, místo jednotného čísla užíval „plurális maiestaticus“.
- 6) Poprvé uveřejněno v Lidových novinách 26. 7. 1931.
- 7) To jest Otakar Bystřina:

To jest Otakar Bystřina:
sem dán, aby se na nás díval.
Živ jest, na něj vždy vzpomíná
oddaná věrná družina,
s níž pil, pagáta honil, zpíval.

HOSPODÁŘSKÁ ŠKOLA V PŘÍBOŘE

Ladislav Poláček

Úsilí o zvyšování hospodářské a kulturní úrovně lidu na českém Příbořsku od konce 18. a v 19. století bylo zaměřeno na budování základního a středního školství. V rámci těchto snah se usilovalo též o zřízení zimní hospodářské školy pro rozvoj zemědělství. V letošním roce uplyne 80 let od jejího založení a zahájení vyučování.

Zemědělské spolky zakládáné na Novojičínsku v 19. století usilovaly o povznesení zemědělství v okrese. První takové spolky byly německé. Český spolek společný pro část Starojicka a Příbořsko byl založen 12. dubna 1885. Na počest tisícího výročí úmrtí arcibiskupa Metoděje byl pojmenován „Metoděj“, na posílení povědomí se starou slovanskou kulturou. Zaslouhy o jeho založení měli tehdejší vůdcové českého lidu advokát dr. František Špaček, inspektor a zemský poslanec Josef Mňuk, dále starosta a zemský poslanec František Peřina z Příbora a první předseda spolku P. František Holeček, pokrokový a vlastenecký děkan z Příbora. V roce 1894 se české Příbořsko oddělilo a vytvořilo samostatný rolnický a hospodářský spolek. Na besedě 18. 3. 1900 za předsednictví Čeňka Dreslera, rolníka z Albrechtic, bylo konstatováno, že v konkurenčním boji může obstát jen vzdělaný zemědělec dobře vyzbrojen potřebnými moderními vědomostmi. Ty může získat jen na odpovídajícím typu zemědělské školy pro české Příbořsko. O její zřízení se zasloužili výše jmenovaní veřejní činitelé, zemští poslanci české národnosti, hlavně Josef Mňuk.

Moravský zemský sněm schválil zřízení jednoleté zemědělské školy usnesením ze dne 22. 9. 1908. Správcem nově zřízené školy byl jmenován Stanislav Pospíšil, odborný učitel zemědělské rolnické školy v Kroměříži. Škola byla původně umístěna v Kopřivnici. První školní rok byl zahájen 14. prosince 1908 otevřením 1. ročníku, do něhož bylo přijato 18 žáků. Zahájení bylo slavnostní za účasti veřejnosti, četných veřejných činitelů, zástupců obcí a rodičů žáků. Brzy se ukázalo, že umístění školy v Kopřivnici není vhodné; proto bylo dne 11. června 1912 rozhodnuto vydržovatelem a příslušnými orgány o jejím přemístění do Příboře, které se uskutečnilo 24. února 1913. Podle záznamu v pamětní knize města Příboře byla škola na přechodnou dobu umístěna v Příboře na Benátkách v Hukvaldské ulici č. 141.

Současně se začala stavět nová školní budova na parc. č. 413 nedaleko tehdejší tiskárny J. Richtra. Projekt byl zpracován stavitelem Ferdinandem Burianem z Kopřivnice, jeho rozpočet byl 57 664,49 rakouských korun včetně úhrady stavebního místa. Plány byly přezkoušeny stavebním úřadem a uznány jako přiměřené. Moravský zemský sněm pak povolil dne 19. 2. 1910 na upravený rozpočet 51 564,84 K stavby budovy a subvenci na ni v částce 17 000 K. Současně stanovil podmínku, že spolek Metoděj se rovněž postará, než se k stavbě přikročí, o subvenci na nekrýté schodek nákladů. Stavba nové budovy byla úspěšně dokončena tak, že už v listopadu roku 1913 bylo zahájeno vyučování. Od roku 1913 byl škole přiznán charakter veřejného ústavu. V současné době je v budově bývalé rolnické školy č. p. 586 umístěn Městský dům pionýrů a mládeže.

Zimní rolnická škola v Příboře byla ustavena podle organizačního statutu platného pro české zimní rolnické školy na Moravě. Kuratorium školy otevřelo od školního roku 1909/1910 též druhý ročník a přijalo vedle ředitele ještě druhého odborného učitele Jakuba Kroupu, dosud hospodářského úředníka na statcích rytíře z Proskowtů v Rymicích. Tím byl sice finančně zatížen vydržovatel školy, ale škola se pak úspěšně rozvíjela po dobu 30 let svého trvání. V roce 1922 byla přejmenována na zemskou odbornou hospodářskou školu. Trvala od školního roku 1908/1909 do okupace Příboře fašistickou armádou 10. 10. 1938, kdy byla spolu s ostatními středními českými školami v Příboře zrušena. Za okupace byla v prostorách budovy zřízena německá hospodářská škola podobného typu.

Život a práce školy za léta 1908–1923 byl podrobně zpracován prvním ředitelem školy ve výroční zprávě. Další informace jsou dochovány v dokumentech Státního oblastního archivu v Brně. Na škole působili učitelé odborní, řádní a podle potřeby externí, výpomocní. Do školního roku 1935/1936 vyučoval jako odborný učitel na škole též ředitel školy Pospíšil, který pak odešel do důchodu. V roce 1936/1937 byl zastupujícím ředitelem Ondřej Varta, v roce 1937/1938 byl jmenován ředitelem ing. Josef Kremer. Z dalších učitelů na škole působili 1909 až 1918 Jakub Kroupa, 1914–1918 František Koclán, který vedl správu školy místo ředitele Pospíšila povoláného do války do konce roku 1918. Také Kroupa konal v l. 1914–1918 vojenskou službu. Od roku 1919/1920 do roku 1931/1932 byl druhým odborným učitelem Rostislav Paták, pak ing. Miroslav Vašek do roku 1934/1935, po něm Josef Varta do zániku školy.

Odborným instruktorem a zahradníkem byl na škole Karel Fiála. Z ostatních externích výpomocných učitelů na škole působili lékaři, právníci, zvěrolékaři, učitelé z ostatních škol v počtu 3 až 5 osob. Týdenní počet vyučovacích hodin činil na počátku 35, později 36 v prvním ročníku a 37 ve druhém ročníku. Za třicetiletého trvání školy ji ukončilo a odešlo do praxe 301 absolventů. Obohatili zemědělskou praxi a přispěli k rozvoji dokonalejšího hospodaření. Studující pocházeli hlavně z okresu Nový Jičín a Frýdek-Místek, z ostatních okresů bylo žáků podstatně méně.

Pracovníci školy vykonávali též bohatou činnost mimoškolní. Ředitel a učitelé působili zejména mezi zemědělci v obcích. Ročně vykonali průměrně 25 přednášek a besed s odbornou tematikou s účastí kolem 70 osob na každé vzdělávací akci. Rovněž působili v zemědělských spolcích a dalších společenských organizacích jako funkcionáři a prováděli odbornou a osvětovou činnost.

K úkolům učitelů školy patřila i činnost poradenská, odborně zaměřená. Dále organizovali pracovníci školy různé pokusy s kulturními plodinami a zajišťovali zveřejňování dosažených výsledků. Škola zajišťovala též provádění meteorologických pozorování pro ministerstvo zemědělství a pozorování fenologická a sdělovala je příslušným institucím. Pracovníci školy publikovali též odborné články v zemědělském tisku. Podle pamětní knihy města Příboře profesor R. Paták působil jako jednatel hospodářského a průmyslového odboru Krajské výstavy v Příboře roku 1930–1931.

Stručný přehled historie zemědělské odborné hospodářské školy v Příboře dává nahlédnout do jejího života a ukazuje význam, jaký měla pro rozvoj zemědělství a kultury lidu na českém Příbořsku před druhou světovou válkou. Po roce 1945 už nebyla obnovena. Nyní zajišťuje vzdělávání odborníků pro zemědělskou výrobu na našem okrese střední zemědělskotechnická škola v Novém Jičíně-Zilíně.

Prameny a literatura:

- Informace od pamětníků a z vlastních vzpomínek autora.
Krajařsko, ročník 1935, IV., s. 104–108 (M. Vašek).
Ke stému výročí založení českého zemědělského spolku „Metoděj“ na Novojičínsku. VSONJ č. 36, zprávy, s. 69–70 (J. Hanák).
Pamětní kniha města Příboře od roku 1918 do roku 1945.
Sborník statí: Nástin historického a kulturního vývoje města Příboře. Vydalo Museum a MěstNV v Příboře, 1968.
Výkaz o mimoškolní činnosti z roku 1933. SOA Brno, Zv 5.261, zn. spisu O 11/1.
Zemská odborná hospodářská škola v Příboře, SOA Brno, fond Místodržitelství Brno, III. manip., č. 4.066.
Z historie příbořských škol (Z. Genserková), VSONJ č. 17.
Výroční zpráva Zemské odborné hospodářské školy v Příboře za léta 1908/9 až 1922/23, zpracoval Stanislav Pospíšil.

KRASLICE VE SBÍRKÁCH OVM V NOVÉM JIČÍNĚ

Anna Kramolišová

Okresní vlastivědné muzeum v Novém Jičíně vlastní ve svých sbírkách značné množství kraslic zdobených různými technikami a pocházejících jak ze severní, tak jižní Moravy. Jsou uloženy v depozitářích městských muzeí a mají rozdílné zařazení.

V muzeu Frenštát pod Radhoštěm se setkáváme s kraslicemi batikovanými, a to pestrými zelovými z Ostrožska. Výrazný typologický celek vytvářejí do okolních lokalit rozšířené lichnovské. Z publikací je známe prostřednictvím jejich malířky J. Špačkové.¹⁾ Výzdobu tvoří hnědé, žluté a bílé motivy na černém nebo

do růžovo laděném podkladě. Ty jsou tvořeny jak pásovými ornamenty, trikvetram slunečními symboly, tak fytomorfními a antropomorfními. Charakteristické plešky nalezneme v nepravidelné situaci po celé ploše pláště. (N-1970 až N-1973). Současné kraslice prezentují výsledky soutěže Velikonoce a děti z roku 1972. Na oceněných z Frenštátu, Trojanovic a Mořkova nalezneme pravidelné členění barevně batikovaných s prvky jako jsou např. tečky a vlnovky, motivy stylizovaných a paprskovitých květů, nápisy Kolem růže trn se vine věrná láska nepomine (N-2023) a velikonoční pozdrav (N-2024).

Gravírované mají zastoupení v kraslicích z Polešovic z let 1952–1953. Celou plochu slepičích, ale též jednoho kachního i husího vejce pokrývají vrstvy červené, na ní pak černé barvy. Motivy jsou řazeny volně v příčném i podélném směru a tvoří je realisticky provedené květy nebo dívka a mládenec v krojích, hrdličky a obilné klasy. Z nápisů citujeme např. Na památku r. 1953; Velikonoční pozdrav z Moravského Slovácka; Dárek velikonoční (N-1974 až N-1978). Místní gravírované kraslice známe z již dříve vzpomínané soutěže a pocházejí od dětí z Frenštátu p. R. a Trojanovic. Na podklad černou tuší je vyškrobán buď symetrický geometrický ornament nebo vegetabilizovaný, složený ze slziček, točinek, srdcí a doplněn trojzubci, případně příčně situovaný fytomorfní. Mořkovské kraslice mají barevnými vosky vrstvený podklad s černou nejvrchnější vrstvou, do níž se škrabaly jak geometrické, tak fytomorfní motivy. Jsou podélně i příčně symetricky členěné i zdobené, jedna z nich s volnou rovníkovou výzdobou nese nápis Velikonoční svátky. Z okolí Frenštátu pocházejí dvě gravírované kraslice. Prvá z nemocnice v Kunčicích p. O. – na okrovém podkladě podélně i příčně symetricky zdobená i členěná s ornamentem složeným většinou z teček, druhá staršího data fialková. Její podélnou polovinu tvoří vlaštavka s dopisem, druhá je volná s rostlinnými motivy (N-1985). Motivicky se shoduje s několika kraslicemi z příborské sbírky.

Do padesátých let spadají kraslice z Ubla na jižním Valašsku, zdobené sítinou. Špice vždy pokrývají barevné textilie s páskou na zavěšení. Plášť se látkou i vlnkovkovitě připevněnou sítinou člení do čtyř polí.

V roce 1970 frenštátské děti v rámci výtvarné výchovy zdobily neobarvená vejce aplikací barevnými papíry. Podélný červený pásek dělí plochu do čtyř shodných polí a každé obsahuje tři podélně situované zelenkavé šikmé křížky s červeným středem. Tytéž pozitivní kresbou – černou, popřípadě barevnou tuší na bílou plochu – zachycovaly mimiku ve tváři.

Nejrozsáhlejší sbírku kraslic co do počtu i regionálního zastoupení spravuje muzeum v Příboře. Škoda, že zápisy v přírůstkové knize neuvádějí nálezové okolnosti a datum získání. Omezují se pouze na lokalizaci – místní lašské a slovácké kraslice – která je nedostačující.

Kraslice batikované z jižního Valašska z okolí Vizovic, Vsetína a Luhačovic mají černý nebo tmavě hnědý podklad s bílými až žlutými, hnědými až hnědofialovými fytomorfními, antropomorfními a pásovými motivy. Jsou zdobené i členěné symetricky. Na některých je nápis František, Františka, Rozalije, Mařena, Karolina. Jihomoravské pocházejí z Ostrožska, Veselí n. Mor., Hluku, Podluží. Jsou jak geometrizované, mozaikové, tak drobně fytomorfně zdobené. Z nápisů uvedme Dar velikonoční; dar z lásky.

Místní typ je zastoupen dříve zmíněnými lichnovskými kraslicemi s datací 1895 na dvou z nich. Několik dalších kraslic patří ornamentálně k sobě. Mají fialový nebo vínově červený podklad a podélně umístěné stylizované motivy dvou větviček s listy a úponkem tak, že úponky směřují vždy ke koncům vejce. Zbýlý prostor podélně vyplňují verše.²⁾ Následující kraslice zřejmě místní proveniencí jsou s cihlově červeným a fialovým podkladem asymetricky členěné, nepravidelně

Část svatebního motivu na gravírované kraslici N. 1475 z Příbora
Foto R. Jarnot

zdobené — dno ohraničeno kruhovou výzdobou, která uzavírá půlobloučky, trojzuby a stylizované větvičky. Celou zbývající plochu tvoří nepravidelně zdobené stylizovanými květy, figurálními motivy a špatně čitelnými nápisy.³⁾ Pravidelně členěná i ozdobená je pouze kraslice N-1442 s geometrickým rovníkovým pásem a tečkovaným ornamentem.

Zastoupení gravírovaných kraslic je v příborském muzeu značné. Z jihomoravských jmenujme Lanžhot, Borkovany, Polešovice, z valašských Rožnovsko. Tyto jsou podélným pásem děleny barevně — tmavě fialová od vínově červené — i ornamentálně — tři listy od nápisu, který je, bohužel, špatně čitelný (N-1419.)⁴⁾ Jiný verš nese kraslice N-1320: Žij blaze v lásce stálé, milujme se věrně dále! Na základě porovnání s místními kraslicemi uloženými ve Valašském muzeu v přírodě v Rožnově pod Radhoštěm můžeme datovat stáří příborských do 40. let 20. století. Největší počet gravírovaných kraslic je místní proveniencí. Jeden okruh nese červený, fialový nebo podélně dělený fialověčervený podklad. Vertikální polovinu zdobí motiv vlaštoky se snítkou, dopisem nebo kytkou (N-1395, N-1397, N-1432, N-1451), druhou část verš — To vajíčko malované od Zofky darované; Veselé Velikonoce — případně stylizované květy (N-1402, N-1417), či klas (N-1477) shodný s N-1432. Uvedené kraslice jsou ornamentálně i motivicky podobné. Zdá se, že pocházejí od téže autorky a dokumentují vzrůst její technické zručnosti.

Početnou skupinu tvoří kraslice s označením z Příbora. Časově je můžeme zařadit do přelomu až počátečních let 20. století. Jsou jednobarevné, fialové nebo vínově červené, případně podélně či příčně barevně dělené. Kresbu mají stylizovanou, volnou, provedenou předmětem zanechávajícím širokou stopu. Nepravidelné rozložení fyto-morfních motivů připomíná karafiáty, růže a listové květy. Často vytvářejí tvar srdce, do něhož je vepsán nápis nebo verš.⁵⁾ Ten zdobí většinu kraslic a bývá umístěn ve zbylé ploše poukla mezi květy.

Další oddíl kraslic je většinou dvoubarevný, mnohdy asymetricky vínověčervený a modrofialový — nepravidelně podélně či příčně členěný. Stylizované fyto-morfní motivy jsou volně umístěny. Gravírování veršů a některých květů je provedeno tenkým ostrým předmětem, členění pásy, větší květy, případně kontury mají stopu širší. Verše⁶⁾ jsou psány kurentem. Prostor pod textem bývá barevně odlišen, má elipsovitý tvar a sřezové umístění. Přestože druh písma působí archaicky, výzdoba je ornamentálně poměrně mladá.

Na základě údajů z přírůstkové knihy jsou následující skupinky kraslic (nelze hovořit o typech) rovněž místní proveniencí. N-1465 a N-1467 nesou na hnědém podkladě docíleného zřejmě barvením v cibulových slupkách stylizované, volně podélně situované motivy květů s listy. N-1407 s hnědočerveným podkladem má kresbu příčně situovanou, volnou s jemnými fyto-morfními motivy kolem vlastenecky laděného nápisu Nazdar Českému Národu. Několik cibulově hnědých kraslic (N-1423, N-1433, N-1469, N-1475) vyniká jak motivicky, tak technickou zručností. Příčná volná figurální kresba zobrazuje např. vůz s koněm a kočím, ze svatebních motivů slepici a kohouta, též koně. Kraslice N-1388 až N-1392 s fialověhnědým nebo tmavěhnědým podkladem a asymetricky situovanými fyto-morfními motivy jednak stylizovaně, ale též realisticky provedenými, mají většinou příčné volné zdobení. Pásky vlčích zubů dělí plochu na shodné podélné i příčné části, avšak nikoliv ornamentálně.

Dvě kraslice příborské sbírky jsou zdobené pozitivním malováním, avšak zatím zůstávají nelokalizované a nedatované: N-1414 má přirozený bílý podklad s barevným olejovým provedením motivu Agnus Dei na poukle. N-1406 rovněž zachovává bílý podklad. Lihovými barvami realizovanou malbu dvou hrázděných domků tvořících jedinou výzdobu zvýrazňují kontury černou tuší.

Pozitivní malba lihovými barvami na příborské kraslici N - 1406
Foto R. Jarnot

Poslední zastoupenou technikou je reliéfní zdobení voskem na kraslicích pocházejících z okolí Kyjova.

Muzeum ve Štramberku vlastní ve svých sbírkách pouze lichnovské batikované kraslice, jak je známe z uvedených muzeí Příbor a Frenštát p. R., dále několik zdobených gravírováním z Rožnova. I tato lokalita obdobně jako Frenštát p. R. a Trajanovice nevynikala v dřívějších dobách ve výzdobě kraslic.

Klimkovická sbírka obsahuje kraslice sesbírané Jakubem Turkem, které jsou batikované a pocházejí z Ostrožska. Místní se dochovaly díky obětavé práci národopisné pracovníce Štěpánky Plišové a vypadají takto:

batikovaná N-2555 má fialový podklad a příčné členění. Rovníkový pás půlobloukú dělí do čtverce umístěnou snítku s květy na špičce od dna zdobeného kvítkem.

Gravírovaná kraslice N-2554 byla zhotovena v roce 1965, kdy Svinov slavil 700 let svého založení. Cibulově hnědý podklad nese asymetricky uspořádané motivy. Podélný pás a vlnovky dělí plášť na shodné části. Jednu zdobí sněženky a nápis Svinov, druhou v srdci vepsaném 700 let, nad ním letopočet 1262 1965. N-2553 je okrášlena patronováním — podélně situované listy řebříčku připevněné na vejce a obarvené ve slupkách cibule. Kraslice olepované (N-2551, N-2552) jsou vyfouklé. Bílý nezabarvený podklad drží nalepený papírový rovínkový pruh jedné barvy, po bocích pak barvy jiné. Výdunků zdobené sítinou máme doložené jak v odborné literatuře,⁷⁾ tak v terénu (N-2556 až N-2561). Síťina ve třech soustředěných kruzích nebo vlnovkách lemuje barevnou, případně jednobarevnou látku, přilepenou na koncích vejce a protilehle na poukle. Všechny výdunků jsou opatřeny nitkou na zavěšení. Síťina je místy narušena. Tento přírodní materiál se objevuje i v kombinaci s barevným papírem (N-2562).

Kraslice z okolí Nového Jičína jsou ve sbírkách zastoupeny pracemi Blaženy Jakůbkové z Loučky. Její tvorbou se zabývala E. Jelínková,⁸⁾ proto pouze připomenou, že kraslice této autorky jsou jednobarevné, stylizované s volně situovanými fytoromorfními motivy. Mnohé nesou různé verše.

Poznali jsme, že efektně zdobené kraslice z různých lokalit jižní Moravy našly značné zastoupení ve sbírkách OVM. Z toho můžeme usuzovat na jejich oblibu v etnografických oblastech severní Moravy. Jihovlašské a rožnovské rovněž našly své uplatnění v sousedním regionu — Lašsku. K lokalizaci kraslic bylo nutno prostudovat základní literaturu,⁹⁾ avšak určit dotaci mnohde nelze pro špatný stav předmětů a hlavně kvůli chybějícím informacím v přírůstkových knihách. Přesto, že se kraslice zachovaly sporadicky, neboť většinou byly zkonsumovány, patří k významným projevům lidové estetiky a obřadnosti.

Poznámky:

¹⁾ Hanzelka Emil — Lašské kraslice z Lichnova, Radostná země III, 1953, s. 21.

²⁾ N-1447: Sei sem nežal sem míloval sem nevzal sem.

N-1463: Synečkovy oči ty sou vmojem srcy zamílované.

N-1473 Synečku míly proč stak lenivý proč ty k nam nechodyl jaks chodyl jindy.

N-1482: Synečku nechoť knom ja tě rada nemam.

³⁾ N-1441: mám rada sinečka svého mám rada proň cosí skovaneho.

N-1459: Růžičko voňava proč tak malo voníš (dále nečitelné).

⁴⁾ Když Tvé srdce m(ě) nezradí m(á) láska Ti vše nahradí.

⁵⁾ Např. Na památku z Příbora, z veršů:

N-1399: Me míle srdečko darují ti to vajíčko.

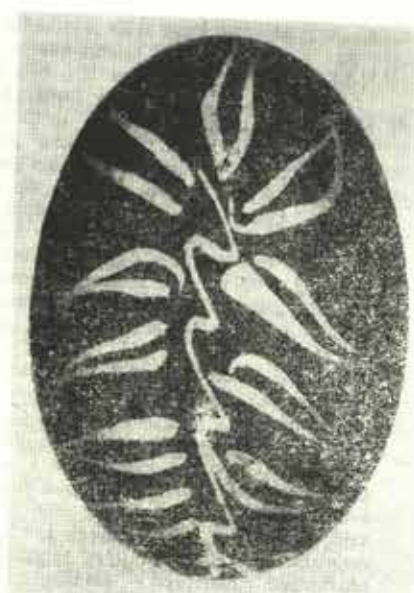
N-1400: Mnoho zmůže síla, mnoho víra, mnoho naděje — ale všechno zmůže láska.

N-1404: A vzpomeň si když duše Tvá po vřelé lásce touží, že jedno srdce vzdálené se láskou k Tobě souží.

N-1411: Já tobě dám vajíčko ty mí pusú na líčko miláčku můj.

1

2

3

4

1. Vůz s kočím a koněm na příborské gravírované kraslici N - 1375

2. Úponek na kraslici z Příbora N - 1447

3. Fytoromorfní motivy na gravírované kraslici z Příbora N - 1404

4. Gravírovaná kraslice N - 1416 z Příbora s nápisem

Foto R. Jarnot

- N-1429: Hrozné když Bůh neúrodou a morem trestá přísně však ze všech trestů největší když národ nemá písně
- N-1431: Lásky je ozdobou žití, bez lásky nemůže žítí svět; králem je kdo jí v nadrech cítí a kdo jí nezná ten nešťasten je.
- 6) N-1435: Mé milé srdíčko daruji ti to vajíčko, na tom vajíčku cukrovou hubičku.
- N-1438: Seděla pod borovičkou plakala, že má maličku kytičku rozmarinovu pěknou zelenou To vajíčko pro srdíčko.
- N-1449: Co ten ptaček povídá co na dubě seda která holka hochu ma že je každá bleďa mič ti ptačku tito lžeš ti nemluviš pravdu díť ja taki hochu mam přeci nosim barvu.
- N-1450: Před našima okni jest bila ružička bi se ti libila tva mila Marička.
- N-1468: Kdiž sem ja k vam chodival tis mě rada mivala na tisíc hubiček tak jako hvězdiček si mě davala.
- 7) Vachová Zdena — Národopisné sbírky Slezského muzea, Ostrava 1962, s. 149, obr. 112.
- 8) Jelínková Eva — Malířka kraslic z Loučky, Vlastivědný sborník okresu Nový Jičín, sv. 23, 1979, s. 37–42.
- 9) Například:
Václavík Antonín — Výroční obyčej a lidové umění, Praha 1959.
Večerková Eva — Příspěvek k charakteristice gravírovaných kraslic z jižní části Zdánského lesa. Časopis Moravského muzea, vědy společenské, 67 (1982) s. 201–220.
Večerková Eva — Příspěvek k charakteristice voskem zdobených kraslic z etnografického rozhraní jižní Moravy. Tamtéž, 65 (1980), s. 195–212.
Müllerová Arnoštka — Místopis, technologie a tvarosloví moravských a slezských kraslic. Rkp., v majetku oblastního střediska ÚLUV v Uherském Hradišti. Uherské Hradiště 1953.

METEOROLOGICKÁ POZOROVÁNÍ NA OKRESE NOVÝ JIČÍN

sekulární řada meteorologických pozorování
Suchdol nad Odrou — Hladké Životice

Ladislav Rošlapil

Český hydrometeorologický ústav a Slovenský hydrometeorologický ústav vydaly v r. 1960 obsáhlou samostatnou publikaci „ATLAS PODNEBÍ ČSSR“, dílo vyznamenané Státní cenou K. Gottwaida. V této publikaci byly za období let 1901–50 zpracovány pozorovací řady z tehdejších 326 základních a 1048 srážkoměrných stanic v ČSR a 98 základních a 251 srážkoměrných stanic v SSR.

Laickou veřejnost může udivit počet pozorovacích stanovišť v první polovině tohoto století. Většina stanic měla, řekněme, nepříznivého společného jmenovatele. Již koncem 40. let, kdy se zrodila myšlenka vypracovat obsáhlou klimatologickou studii, si meteorologové postěžovali: „Při zpracování dlouhých řad se ukazuje, jak je důležité, aby stanice měla co nejdlejší řadu pozorování, aby byla stále na témže místě, vedena co nejdéle týměž pozorovatelem, aby tak byla co nejlépe zajištěna homogenita výsledků pozorování.“

Bohužel je málo míst, která by se vyznačovala těmito vlastnostmi. V historických zemích jsme mohli zpracovat např. jen 48 míst s nepřetržitými záznamy teploty vzduchu za celé období 1901–30.“

Mezi oněch 48 míst v letech 1901–30 kupodivu patřila četná stanoviště našeho regionu či jemu blízka: Nový Jičín, Suchdol, Velké Albrechtice, Vítkov, Budišov nad Budišovkou, Krásno nad Bečvou, Opava, Lysá Hora. Pro nedostatek podkladů nebylo např. možno zpracovat přesně 30-leté období na rozsáhlém prostoru ohraničeném Brnem, Příbramí, Trutnovem, větší částí Jeseníků a Olomoucí.

V archivu pobočky HMÚ v Ostravě jsou uloženy měsíční výkazy meteorologických pozorování ze Suchdolu nad Odrou za období 1873–1938 včetně a za období listopad 1942 – únor 1945. Je reálný předpoklad, že stanice v těchto letech skutečně existovala (čili nebyla založena dříve). Od poloviny roku 1948 existuje stanice v Hladkých Životcích, vzdálená od bývalé suchdolské vzdušnou čarou asi 6 km, takže po citlivém doplnění chybějících dat údaji z Opavy (teploty) a Fulneku (srážky) vznikla vcelku homogenní řada meteorologických pozorování rozhodujících prvků (teploty, srážky) za období 115 let, s perspektivou dalšího pokračování.

V Ostravě jsou též uloženy výkazy z Hodslavic (od r. 1895), Klmkovic a Oder (od r. 1900), Velkých Albrechtic (1887–1938), N. Jičína (1876–1938) aj. S výjimkou suchdolských záznamů však mají všechny ostatní záznamy z naší oblasti nejméně dvě vady: v některých výkazech jsou otazníky nad nepřesnými údaji a navíc v současné době neexistují či nemají pokračování v nejbližším okolí. Některé stanice, jako např. Hodslavice, měří v současné době jen srážky. Přes všechny tyto nedostatky musím konstatovat, že postavení našeho okresu v historii meteorologického pozorování je výborné. Vždyť počátkem druhé poloviny minulého století existovalo v rámci Ústředního ústavu pro meteorologii a geodynamiku ve Vídni 31 stanic, z toho 17 v českých zemích.

Stanice s dlouhou pozorovací řadou dávají podklady ke studium proměnlivosti a dynamiky našeho klimatu. Zpracováním naměřených hodnot je možno znázornit prostorové rozložení průměrných hodnot klimatologických prvků v režimu roku i některých prvků v režimu kratších období (měsíc, vegetační období aj.).

V naší oblasti je možno studovat klimatické tendence z relativně homogenní řady meteorologických pozorování v Suchdole n. O. a sousedních Hladkých Životcích. Meteorologická pozorování v Suchdole se prováděla nepřetržitě 66 let — od r. 1873 do r. 1938. Činnost stanice byla obnovena v listopadu r. 1942 a definitivně skončila únorem 1945. V polovině roku 1948 byla zřízena meteorologická stanice v Hladkých Životcích, do konce r. 1963 zapojená do sítě ČHMÚ (soudě podle výkazů uložených v archivu). Od r. 1964 se sledují na stanici pouze teploty a srážky, a to pro potřebu provozovatele — Šlechtitelské stanice Hladké Životice, př. pro zájemce v okolí. Vzhledem ke 40 leté existenci pozorovacího stanoviště v Hladkých Životcích lze již mluvit o významu klimatologickém, neboť dřívější stanoviště v Suchdole n. O. i stanoviště současné mají téměř stejnou nadmořskou výšku (necelých 280 m) i stejné orografické poměry (mírná pahorkatina mezi Vítkovskou planinou a řekou Odrou), takže záznamy z Hladkých Životic lze považovat s malou výhradou za pokračování záznamů ze Suchdolu n. O. Z obou stanovišť zcela chybějí záznamy za některá válečná a poválečná léta — celkem za 87 kalendářních měsíců, tj. chybí 7 let a 3 měsíce. Teploty jsem doplnil údaji z Opavy, se kterou jsme ve velmi dobré shodě. Uvedenou teplotní řadu bych proto považoval za homogenní.

Pokud jde o srážky, zde je homogenita narušena hned ze dvou důvodů:

1. Srážky jsou časově i prostorově nejvíce proměnlivý meteorologický prvek, již dvě sousední obce se mohou značně lišit v množství srážek.

2. Chybějící údaje jsem mohl doplnit většinou údaji alespoň z blízkého Fulneku, avšak od března 1945 do konce r. 1946 se nedalo využít ani záznamů fulneckých; ve výkazech z této doby jsou uváděny holé nesmysly. Pozorovateli zřejmě vypomáhala při měření celá rodina.

Je tedy nutné počítat s rozdílnými srážkami, a proto se k danému tématu vyjádřím podrobněji.

Pozorovací stanoviště ve Fulneku je od srážkoměru v Hl. Životicích v současné době vzdáleno asi 5 km, suchdolské bylo umístěno opačným směrem ve vzdálenosti asi 5,5 km od životického. Všechna tři stanoviště leží na ose severozápad – jihovýchod (v hrubých rysech).

V Hl. Životicích vykazují průměrně o 6 mm srážek ročně více než Fulnek, tj. lišíme se v roční sumě o jedno procento. S dalšími sousedními obcemi, Kujavami, se však již rozcházíme značně, o 25 mm. Vyšší úhrn v Hl. Životicích dělají zejména bouřky či prudké letní přeháňky. Srážkoměr v Kujavách je umístěn kolmo k naší pomyslné ose Suchdol n. O. – Fulnek, tj. směrem severovýchodním od stanoviště v Hl. Životicích.

Tak značné rozdíly mne donutily k úvaze, zda suchdolskou a životickou řadu mohu sloučit a považovat za homogenní. Srovnával jsem proto některé výkazy předválečné ze Suchdolu a Fulneku. Zdá se, že v Suchdole prší více než ve Fulneku i Hl. Životicích. Tuto domněnku podporují jednak názory občanů, kteří mezi Suchdolem a Životicemi často cestují, jednak první kontrolní měření, která jsem v Suchdole prováděl.

Co se na meteorologických stanicích pozorovalo a kdo byli pozorovatelé?

Na meteorologické stanici v Suchdole n. O. se měřila teplota v 7, 14 a 21 hodin (SEČ), srážky (zapisovala se forma srážek), zapisoval se směr a síla větru, pokrytí oblohy oblačností ve stupnici 0–10, směr pohybu oblačnosti a uváděl se počet určitých jevů v kalendářním měsíci – např. počet dní s mlhou, rosou, jinovatkou, bouřkou, bleskavicí a vichřicí. V archivu pobočky ČHMÚ v Ostravě jsou měsíční výkazy meteorologických pozorování svázány do několika sešitů. Za celou dobu pozorování – 66 let – se na výkazech podepisovali pouze dva lidé! Celých 51 let byl správcem meteorologické stanice G. A. THAL, podle jediného žijícího svědka oné doby, učitel a později ředitel obecné školy. G. A. THAL zemřel 13. 6. 1924 a zřejmě stanici spravoval od nástupu do učitelské funkce až do smrti. Druhým a posledním správcem stanice byl J. BAIER, nadučitel. O poválečném osudu tohoto člověka jsem se nic nedozvěděl. Záznamy ze Suchdolu jsou velice seriózní. Pokud jsem nahlížel do výkazů jiných stanic z naší oblasti, viděl jsem často otazníky, např. úplně chyběly srážky za delší období aj.

Suchdolská stanice byla umístěna pravděpodobně v areálu obecné školy. Odpovídala by tomu nadmořská výška stanice (278 m), uváděná v odborných publikacích.

Na meteorologické stanici v Hl. Životicích se sledovalo v podstatě totéž co v Suchdole n. O., navíc se však měřily extrémní teploty, dále teplota tzv. vlhkého teploměru, teplota a stav půdy, tlak par, zapisovala se vlhkost vzduchu podle vlosového vlhkoměru i podle psychrometrických tabulek, navíc se prováděla pozorování fenologická. Hlášení se zasílala do ústředí v Praze již týdně, vždy v sobotu. Správcové a pozorovatelé v Hl. Životicích se získávali z řad zaměstnanců šlechtitelské stanice. Často se střídali, což bylo věci na škodu.

Od r. 1972 sleduje teploty a srážky autor tohoto článku. Od r. 1964 není pozorovací stanoviště v Hl. Životicích zapojeno do základní sítě stanic ČHMÚ a měří se pouze dva prvky – teploty a srážky. Je to sice málo, vzhledem k tradici, jde však o prvky rozhodující o obyvatelnosti či neobyvatelnosti území, tedy o prvky základní.

Jestliže se v určité oblasti zvýší např. průměrná rychlost větru, řekneme ze 4 km.h⁻¹ na 6 km.h⁻¹, bude to samozřejmě mít negativní dopad. Zvýší se v zimní polovině roku pocit chladu, bude více odnímáno teplo a zvýší se náklady na otop. V létě bude rychleji osychat půda, snad se zvýší větrná eroze, zemědělcům přibudou vrásky na čele. Hustota osídlení se ale zřejmě nezmění.

Pokud však dojde k dlouhodobé či trvalé změně teploty vzduchu, řekneme že se sníží průměrná teplota vegetačního období o 1^oC, budou již problémy větší. Některé plodiny nedozrají, u většiny se sníží kvalita apod. Pokles srážek v dlouhodobém režimu např. o 10 % by měl velký dopad na zemědělce a vodohospodáře. Všichni čtenáři se jistě dočetli o osudu obyvatel Grónska po nástupu tzv. malé doby ledové.

Systematicky se tedy sledují na malém prostoru již více než 100 let teploty a srážky, dva rozhodující prvky. Jejich zpracováním vzniká jasný obraz drobných kolísání klimatu v našem regionu v údobích počítaných na desítky let (změny intersekulární) i v jedné etapě více než stoleté (sekulární). Naše pozorovací řada se ovšem nemůže vyrovnat sekulární řadě pražské, která podchytila konec tzv. malé doby ledové s mimořádnými zimami 1798–99 a 1829–30, i velkou rozkolísaností počasí před 200 lety.

Hodnocení teplot a srážek budou věnovány následující řádky.

ROZBOR TEPLOTNÍ ŘADY

Od několika starších spoluobčanů jsem slyšel nejednou názor, že za jejich mladých let „když byla zima tak mrzlo a když bylo léto tak bylo teplo“.

Takové či podobné názory mohou mít nádech idealizování doby mládí, v našem konkrétním případě však musím dát pamětníkům za pravdu. Ve čtyřicátých letech byly čtyři tuhé zimy, celá letní sezóna 1947 a 1950 patřila naopak k nejteplejším. Byly větší rozdíly mezi zimou a létem, období nevynikalo atmosférickými srážkami. V naší sekulární řadě však mělo podnebí nejvíce kontinentální charakter koncem minulého století. V letech 1885–1897 bylo ze 13 zimních sezón 11 chladnějších – hodnotíme-li podle průměru posledních 30 let – a dvě zimy tohoto období se umístily i v naší historické tabulce. Průměrná teplota zimní poloviny roku byla v tomto 13 letém období nižší, např. leden byl téměř o 2^oC chladnější než činí současný průměr.

Léta byla naopak teplejší než současná. Ve zminěném období byly vůbec nejteplejší měsíce květen, červen, červenec i srpen celé sekulární řady. O výrazné kontinentalitě podnebí koncem minulého století svědčí též skutečnost, že v letech 1881 až 1894 byly čtyři vůbec nejsušší kalendářní roky (teprve na pátém místě je rok 1953).

Od počátku tohoto století do poloviny 50. let se ve středoevropském klimatu střídaly vlivy kontinentu a oceánu. Od poloviny 50. let do současnosti má podnebí více oceánský charakter, přičemž se urychlují změny počasí zásluhou četnějšího proudění ve směru poledníků. Od r. 1979 zaznamenávají meteorologové velký počet dílčích extrémů. Současná epocha tedy není nakloněna setrvávání určitých povětrnostních situací, takže nejsou překonávány rekordy průměrných měsíčních teplot. Přesvědčí nás o tom následující tabulka. Jsou v ní uvedeny nejvyšší a nejnižší průměrné měsíční teploty jednotlivých kalendářních měsíců za 115 let, tedy jest uvedeno 24 rekordních hodnot.

	maximální měsíční průměr		minimální měsíční průměr	
1	3,2	1921	- 11,5	1942
2	3,5	1966	- 14,2	1929
3	6,3	1916	- 2,4	1875

	maximální měsíční průměr		minimální měsíční průměr	
4	12,8	1920	3,9	1929
5	17,2	1889	8,7	1874
6	19,7	1889	13,3	1923
7	20,1	1887	15,5	1898
				1978
8	20,2	1892	14,7	1940
9	17,2	1947	9,4	1912
10	13,4	1907	4,4	1946
11	8,7	1926	- 1,2	1908
12	3,6	1934	- 9,8	1879

Po roce 1950 byl vytvořen pouze jeden rekord v průměrné měsíční teplotě (únor 1966) a jeden rekord byl vyrovnán.

Počasí ve střední Evropě je velmi proměnlivé. Zaznamenávám velké rozpětí mezi nejchladnějším a nejteplejším časovým úsekem jednoho roku. Dvanáctiměsíční období od 1. 4. 1941 do 31. 3. 1942 mělo průměrnou teplotu 5,34° C a naopak roční časový úsek 1. 8. 1982 až 31. 7. 1983 měl průměr 9,46° C. Maximální rozdíl naší sekulární řady tak činí 4,1° C. V delších časových úsecích se již uplatňuje kompenzace, takže největší rozdíl mezi desetiletými úseky dvacátého století činí něco málo přes půl stupně Celsia, jak dokládá následující přehled průměrných teplot:

1901-10	7,84	1951-60	7,89
1911-20	8,17	1961-70	7,61
1921-30	7,76	1971-80	7,87
1931-40	7,82	1981-87	7,78
1941-50	7,95		

K úplnému zhodnocení teplotní řady i postižení zvláštností středoevropského klimatu je třeba uvést některé zajímavé detaily. Tak např. v letech 1909 až 1916 byla šňůra osmi prosinců teplotně nadnormálních, přičemž prosinec 1915 a 1916 zaujímá v pořadí nejteplejších prosinců třetí a čtvrté místo. Pokud se nám v současné době zdá, že zima začíná pozdě a prodlužuje se do jarních měsíců, musím konstatovat, že nic nového pod sluncem. Desetiletí 1911-20 mělo ve 20. století nejvyšší průměrnou teplotu. Zima 1928-29 se vyznačovala nejsilnější mrazovou vlnou ve 20. století. První polovina února měla průměr - 19,5° C, což převyšuje kteroukoliv mrazovou vlnu stejného časového úseku nejméně o 3° C. Dne 11. 2. 1929 byla zaznamenána absolutní minima, např. v naší oblasti - 34° C, ale např. v Opavě - 38° C a v údolí Bečvy zaznamenali dokonce - 40° C! Ve čtyřech dnech 10.-13. 2. 1929 nebylo tepleji než - 18° C! Tři velmi tuhé zimy počátkem 40. let začaly ročníkem 1939-40. Nebyly střídány teplými léty, takže ze 32 kalendářních měsíců po sobě jdoucích bylo v tomto období 25 měsíců teplotně podnormálních. Po velmi tuhé zimě 1946-47 došlo k velkému obratu. Až do roku 1953 byly zimy velmi mírné a střídány teplými a suchými letními sezónami. V 70. letech, počínaje sezónou 1972-73, se dostavila série šesti velmi mírných zim, když ani jedna zima nedosáhla průměrného mrazového indexu (mrazový index je součet denních průměrů se znaménkem minus za celou zimní sezónu, normální zima v nadm. výšce okolo 300 m má v našem okrese index 250). Přitom zima 1974-75 se zařadila v pražské řadě jako třetí nejteplejší od roku 1775! V protíváze mírným zimám ovšem byly chladnější letní sezóny, takže desetiletí 1971-80 teplotně

nevyniklo. Velmi chladné byly letní sezóny 1978-80. Tak např. ve spartakiádním roce 1980 jsem zaznamenal pouze 14 letních dnů (25° C ve stínu nebo více). Cvičenci i diváci spartakiády jistě dodnes vzpomínají na tento rekordní rok.

V posledním desetiletí stojí za zmínku čtyři skutečnosti. Od května 1982 do října 1983 bylo z 18 kalendářních měsíců po sobě jdoucích celkem 17 teplotně nadnormálních. V obou těchto letech jsem zaznamenal 125 letních dnů. Dosud žádná dvojice sousedních let neměla tak vysoký počet letních dnů.

V listopadu 1985 byl na území ČSSR nebývalý příděl sněhu na toto období, v okolí Bratislavy vůbec největší.

Březen 1987 měl mrazový index 118, tj. březnový rekord a dvakrát více, než měla celá zima 1974-75.

V letech 1981-87 činil průměrný mrazový index na jednu zimu 350, takže jsme s výjimkou ročníku 1982-83 prožívali období tuhých zim.

Průměrné teploty desetiletých období ve druhé polovině 20. století se udržují pod hodnotou 7,9° C, která je často uváděna jako dlouhodobý průměr pro naši oblast (jedná se o skutečný průměr let 1901-30). Všeobecné oteplování planety Země se nás prozatím nedotýká.

Rozbor teplotní řady by nebyl úplný, kdybych neuvedl pořadí deseti nejtěžších zim podle mrazového indexu:

1. 1928-29	823	6. 1890-91	637
2. 1946-47	757	7. 1892-93	620
3. 1939-40	739	8. 1879-80	599
4. 1962-63	720	9. 1984-85	560
5. 1941-42	681	10. 1986-87	545

ROZBOR ATMOSFERICKÝCH SRAŽEK

Odborné publikace okresu Nový Jičín, které postihují přírodní poměry, uvádějí v klimatické charakteristice zpravidla vysoké srážkové průměry, např. pro Suchdol n. O. přes 700 mm. Pokud někdo ví, že v současné době je srážkový průměr ve Fulneku, Hl. Zivoticích či Kujavách okolo 650 mm a navíc žije v mylné představě, že Suchdol je skutečně Suchým dolem, kde prší málo, musí nabýt dojmu, že srážek výrazně ubývá.¹⁾ A nemusí být daleko ke spekulaci, že je to důsledek lidské činnosti. Stačí však vědět, že v Suchdole prší více než ve zmíněných okolních obcích, odhaduji, že o 30-40 mm více za rok, aby bylo jasné, že s tím úbytkem to zase není tak zlé. Navíc průměr přes 700 mm je z let 1901-30, tedy z období mimořádně deštivého. Zřejmě ale ještě nebyl publikován poznatek, že v letech 1880-1895 byl pouze jeden rok srážkově nadnormální ve srovnání se současným dlouhodobým průměrem a čtyři kalendářní roky byly vůbec nejsušší v posledních 115 letech, jak jsem se již zmínil. Přitom koncem minulého století se ještě nedalo mluvit o negativním vlivu civilizace na cirkulační poměry nebo výpar vody z povrchu moří a oceánů. Srážek tedy neubývá, sekulární řada dokazuje, že výrazně kolísají.

Na rozdíl od teplot, kde jsem uvedl průměry desetiletých období, vyjadřují kolísání srážek v různých dlouhých časových úsecích, podle toho, jak skutečně přišlo:

1873-1880 (8 let)	627	1932-1936 (5 let)	621
1881-1895 (15 let)	557	1937-1939 (3 roky)	580
1896-1901 (6 let)	660	1947-1959 (13 let)	640 ?
1902-1916 (15 let)	774	1960-1970 (11 let)	725 ?
1917-1931 (15 let)	711	1971-1986 (16 let)	675 ?

Otozníky za srážkovými průměry poválečného období vyjadřují vlastně odhad pro Suchdol n. O., ke kterému jsem dospěl po přepočtu srážkových úhrnů v Hl. Živo-

ticích. Při měření srážek v budoucnu v Suchdole n. O. a srovnání s Hl. Životice-
mi bude snad možné odhad poválačných průměrů poopravit. Zvláštní pozornost
zasluhují některé dílčí extrémy. Tak např. od května 1902 do února 1904, tj. za
22 měsíců, napršelo v Suchdole n. O. 2059 mm srážek! Rok 1903 měl neuvěřitel-
nou sumu srážek — 1209 mm. Stačí srovnat s rokem 1977, který byl druhý nej-
deštivější a v Suchdole n. O. mohl mít kolem 950 mm. Jedno z nejsušších vege-
tačních období bylo v r. 1921, kdy jak známo, nízké vodní stavy umožnily
významné speleologické objevy na Slovensku.

Velmi deštivá byla trojice let 1937-1939. Věřil bych záznamu středověkého
kronikáře, který zapsal, že „toho roku měly potoky a řeky po šest měsíců vody
zároveň se břehy“. Vždyť počátkem našeho století i koncem 30. let tomu často
nebylo jinak.

Nejsušší poválačné 12 měsíční období (duben 1953 — březen 1954) mělo
úhrn srážek v Hl. Životicích 427 mm a vůbec nejsušší perioda v období vegetace
byla v r. 1959, kdy za více než dva měsíce (18. srpna — 22. října) spadlo téměř
neměřitelné množství, pouze 0,1 mm. Je však třeba říci, že po celé léto 1959 až
do poloviny srpna bylo srážek dostatek.

ZÁVĚR

Rada meteorologických pozorování v Suchdole n. O. a následně v Hl. Životi-
cích představuje nejkompaktnější řadu měření podle přístrojů v našem okrese.
Postihuje intersekulární změny klimatu (počítané na desítky let) i změny
v kratších nepravidelných intervalech. Jediná naše pozorovací řada v Proze —
Klementinu postihuje dvě zásadní změny sekulární, když dokazuje, že v minulém
století byly celkově větší rozdíly mezi zimou a létem než ve století dvacátém.
Sekulární řada meteorologických pozorování v okrese Nový Jičín je vcelku homo-
genní pokud jde o teploty. O srážkových úhrnech v Suchdole n. O. v poválačném
období již musím vést spekulativní úvahy. Je proto na škodu, že v době sepisování
tohoto článku se v Suchdole n. O. opět po dlouhé odmlce neměřily atmosférické
srážky, byť potřebné zařízení existuje. Z hlediska historické klimatologie má stále
ještě význam navázání na tradici pravidelných pozorování za období 66 let (1873-
1938).

Poznámky:

- 1) O tom, že Suchdol n. O. je často považován za Suchý důl, svědčí několik
skutečností. Běžně se tak traduje v ústním podání, ale též v odborných publi-
kacích. Např. Moravské Kravaňsko (Politický okres Novojický), Příbor 1898,
str. 25: „Ostatně připomenouti ještě dlužno, že roky 1896 a 1897 byly velmi
nepravidelnými, kdežto rok 1894 asi byl normálním a tím pro ráz celé krajiny
charakteristickým“. Autor stati o podnebí, když neměl dostatek podkladů pro
charakteristiku klimatu naší oblasti, prostě vzal za základ jediný rok 1894,
který byl ovšem vůbec nejsušší v západní části oderského úvalu. O tom, že se
Suchdolem n. O. je spojován pojem sucha, tedy nedostatku srážek, svědčí
též základní publikace k místním jménům na Moravě, která rovněž uvádí
„Suchý důl“ (Ladislav Hosák — Rudolf Šrámek, Místní jména na Moravě a ve
Slezsku II, Praha 1980, str. 519). Název obce Suchdol n. O. není poplatný zjiš-
tění skutečnosti (zejména vůči obcím ležícím směrem severním a severozápad-
ním).
- 2) Tabulky průměrných měsíčních teplot a měsíčních i ročních úhrnů srážek za
období 1873-1987 jsou uloženy v knihovně OVM, tvoří přílohu suchdolské kroni-
ky, jsou ve vlastnictví autora článku a tabulky teplot tvoří přílohu kroniky
fulnecké.

ZPRÁVY

Nová expozice pravěku okresu Nový Jičín

Při příležitosti sjezdu muzejních ar-
cheologů ČSR v Novém Jičíně byla
dne 3. června 1987 otevřena nová ex-
pozice pravěku v novojičínském mu-
zeu. Výstavu připravil kolektiv zaměst-
nanců muzea v čele s archeologem
PhDr. Emanuelelem Greplem za spolu-
práce konzultanta PhDr. Vratislava Ja-
náka, člena Expozitivity Archeologic-
kého ústavu ČSAV v Opavě. Jak uvedl
v úvodním projevu při otevření expo-
zice ředitel muzea PhDr. František
Schwarz, CSc., je pravěk prvou částí
připravované komplexní výstavy o his-
torii okresu od nejstarších dob po
současnost, která zachytí hlavní vý-
vojové trendy a konkrétní historická
fakta regionu v širších kulturně histo-
rických a společenskopolitických stře-
doevropských souvislostech.

Pravěk je vystaven v prostorné síni
hlavního křídla žerotínského zámku
tak, aby v budoucnu tvořil úvod celé
expozice dějin okresu. V prosklených
vitrinách, dobře vyhovujících soudo-
běmu pojetí muzeologické praxe, roz-
ložených podél stěn, může návštěvník
sledovat v časové návaznosti vývoj
kraje od nejstarších etap lidských
dějin až po nástup historických Slo-
vanů. Slovanské osídlení oblasti za-
tím exponováno není; stane se úvo-
dem raněhistorického oddílu budoucí
komplexní výstavy historie. Jednotli-
vé úseky pravěku jsou dokumentovány
typickými ukázkami památek hmotné
kultury, četnými fotografiemi a kres-
bami v zadním plánu vitrin a krátký
mi výstižnými texty. Ve středu míst-
nosti je pak v závěsné vitrině umístěn
model dominanty celého kraje —
vrchu Kotouče, který sehrál klíčovou
rolí v pravěkému vývoji nejen Moravské
brány, ale přinejmenším celé Moravy.
Jakožto místo pobytu neandrtálského
člověka, lidí mladšího paleolitu, neo-
litu a posléze zvláště jako mocné o-
pevněné hradisko lidu lužické kultury
mladé doby bronzové stal se Kotouč
také důležitou stanicí na trase seve-
rojižní obchodní trasy („jantarové
cesty“), spojující Pobaltí s Jadranem.
Jako centrum místní metalurgie a ob-
chodní středisko je Kotouč také v celé
expozici vysunut do centra pozornosti

návštěvníka, spolu s doklady dálko-
vých obchodních kontaktů.

Zrekapitulujme však sled vývoje
pravěku okresu na základě vystave-
ných archeologických pramenů:

Ze spodních vrstev v jeskyních Šip-
ka a Čertova díra na Kotouči pochá-
zejí dosud nejstarší doklady pobytu
člověka v okrese; jde o štípané ka-
menné artefakty středopaleolitického
stáří (cca 200 000 let př. n. l.), ozna-
čované jako „šikpien“ (lokální facie
moustérské kultury). K nejcennějším
exponátům patří fragment dolní če-
listi neandrtálského dítěte, kterou v
Šipce našel roku 1880 věhlasný ma-
ravský archeolog K. J. Maška. Život
neandrtálců zachycuje v umělecké li-
cenci známý obraz Z. Buriana Ne-
andrtálců pod Kotoučem, jehož kopie
expozici vhodně oživuje. Mladopaleo-
litický, příp. epipaleolitický vývoj
ilustruje řada dalších artefaktů, zvlá-
ště kultury aurignacienské a kresebný
profil souvrství z jeskyně Šipky.

Novou etapu vývoje lidstva — ná-
stup zemědělství v neolitu přibližují
doklady osídlení okresu v mladší do-
bě kamenné, jmenovitě keramika a
hlazené a vrtané nástroje kultur s tzv.
volutovou a lengyelskou keramikou.
V neolitu se využívalo k výrobě ná-
strojů také baltských rohovců, zavle-
čených sem ledovcem, a v následném
eneolitu se pak daly první pokusy s vý-
robou měděných nástrojů; středoevro-
pským unikátem jsou sekerky vyrobené
z místní železné rudy.

Zatím není významnějších dokladů
osídlení kraje ve starší části doby
bronzové. Zato v následné době po-
pelnicových polí vzniká již vzpomenu-
té centrum regionu — hradisko na
Kotouči. Nejméně 6 depotů bronzov-
ých předmětů ukazuje kromě charak-
teristické keramiky lužické a slezské
kultury na význam této památky. Ze
souborů plechových tepaných nádob
(šálků typu Jenišovice-Kirkendrup)
jsou tu, žel, vystaveny jen ukázky
(část obsahu uvedených depotů je
uložena v muzeu ve Štamberku); po-
zornost návštěvníků bude jistě budit
šperk, především honosné bronzové
spony se štítkem, stejně jako evrop-
ské unikáty: plechové lapmy typu
Štamberk a bimetalická dýka s pro-
lamovanou rukojetí trácko-kimmerské-
ho původu (8. stol. př. n. l.) typu
Gamów. Další doklady osídlení té
doby reprezentují některé hrobové ná-
lezy (Bernartice), sídlištní památky
(Kopřivnice, Příbor, Blahutovice) i
bronzové poklady (Mankovice, Kop-
řivnice).

Osídlení Kotouče doznívá ještě v době halštatské, ale nový kulturní rozmach přináší teprve století kolem přelomu letopočtů: tzv. púchovská kultura, jejímiž tvůrci byli potomci lužického lidu smíšený s Kelty, zasáhla západní části své okumeny také na Novojičínsko. Její ekonomika, opřená již o místní železářství, přinesla nový rozkvět kraje v době římské. Střediskem púchovského osídlení se stalo hradiště „Požaha“ u Kojetína, znovu osídlen byl Kotouč, zbytky sídlišť jsou zaznamenány i na štramberském hradišti kopci, ve starojičínském podhradí, v Zenklavě aj. Vyzněním doby římské nastává v pravěku Novojičínska doba „temna“; těžko prostupné hvozdy neposkytly ani v době staroslovanské hradištní kultury mnoho příležitosti k založení sídlišť nejstarších Slovanů. K tomu došlo teprve po zániku Velkomoravské říše, na prahu středověku. Tyto události ovšem budou dokumentovány až v další části připravované komplexní historické expozice.

Co říci závěrem?

Autorům expozice je třeba poděkovat za dobře odvedenou práci a současně si přát, aby shromážděný materiál se stal podnětem k novému souhrnnému zpracování pravěku Moravské brány. Vystavené předměty i památky v depozitáři muzea dávají k takovému počínání dnes již dostatečný podklad.

Vladimír Podborský

III. Severomoravské demografické kolokvium v Novém Jičíně

Ve dnech 4. - 5. listopadu 1986 se konalo v Novém Jičíně v pěkném prostředí hotelu Salaš III. Severomoravské demografické kolokvium, setkání demografů, historiků, geografů, architektů, lékařů a všech odborníků, kteří ve své práci využívají a zároveň rozšiřují poznatky demografického vývoje novojičínského okresu. Toto již tradiční setkání se uskutečnilo u příležitosti Mezinárodního roku míru a pořadatelem byla severomoravská pobočka Československé demografické společnosti při ČSAV, katedra geografie Pedagogické fakulty v Ostravě a Okresní národní výbor v Novém Jičíně.

Zasedání zahájil tajemník severomoravské pobočky ČSDS v Ostravě PaedDr. J. Vencálek, CSc., přítomné přivítali zástupci PF v Ostravě doc. dr. L. Dokoupil, CSc. a doc. dr. L.

Nesládková, CSc. a za ONV Nový Jičín pozdravila účastníky s. Z. Chlupová, místopředsedkyně ONV. Vlastní jednání bylo rozděleno do tří částí a většinu přednesených referátů najdeme ve Sborníku referátů III. Severomoravského demografického kolokvia (vydalo ONV v Novém Jičíně 1986). Dále se zmiňuje hlavně o těch, které se do Sborníku nedostaly.

K historicko-demografickému vývoji novojičínského okresu pronesla v úvodu krátký informativní příspěvek PhDr. J. Brichová z okresního archivu, která se zabývá v rámci Státního plánu základního výzkumu rekonstrukcí rodin podle farností z matrik. Velmi zasvěceně uvedl posluchače do historie regionu svým referátem PhDr. F. Schwarz, CSc, ředitel okresního vlastivědného muzea. Podal stručný, ale výstižný nástin vzniku nejstarších měst okresu, vývoje i proměn celého dnešního novojičínského okresu. Z dalších příspěvků zaujal společný referát pracovníků ONV ing. J. Hyklův a ing. arch. Z. Klöse o struktuře osídlení okresu Nový Jičín ve vazbě na úkoly ochrany životního prostředí. Poválečné změny ve struktuře osídlení novojičínského okresu, hustota sídel a zněčištění z ostravské a korvinské průmyslové aglomerace, to vše vedlo ke stanovení komplexního programu ochrany životního prostředí, který je nutný a vysoce aktuální. Referát uvádí i konkrétní úspěchy, kterých se za poslední období na novojičínském okresu podařilo dosáhnout. Zajímavé poznatky i srovnání přinesly příspěvky polských kolegů ze Slezské univerzity v Katovicích, kteří vystoupili v obou dnech s referáty o závěrech, jež přineslo studium demografických jevů a problematiky v hornoslezské průmyslové oblasti. (dr. A. S. Szajnowska-Wysocza, dr. M. Tkocz, dr. P. Modrzejewski) Na závěr druhého dne jednání vystoupil ještě MuDr. R. Uzel CSc. se zajímavým referátem o využití některých demografických poznatků v medicíně a s informacemi o novém interrupčním zákoně, platném od 1. 1. 1987. Po dlouhé, neformální a živé diskusi, věnované zejména problémům a další budoucnosti Frenštátské kotliny v souvislosti s otvíráním dolů v této hlavní rekreační oblasti Ostravska, bylo III. Severomoravské demografické kolokvium ukončeno závěrečnou řečí, kterou pronesla doc. Nesládková, CSc. z PF v Ostravě.

Jaroslava Brichová

Paní Růžena Kahánková z Trojanovic
Foto D. Strnaděl, 1987

Stoleté jubileum

Ačkoliv statistiky tvrdí, že lidský věk se prodlužuje, stoleté jubileum v životě člověka je vzácnou výjimkou. Jen málo lidí se dožívá tohoto pozeňnaného věku v dobré tělesné a duševní pohodě. K těm vyvoleným patří také paní Růžena Kahánková, roz. Murasová z Trojanovic, která letos oslaví sté narozeniny. Paní Kahánková se narodila 8. 8. 1888 v rodině trojanovského pasekáře a farmana Jana Murase na Bystrém jako devátá z jedenácti sourozenců. Protože v chalupě žili ještě staříček a stařenka, celá rodina měla k dispozici jen jednu jizbu, ve které děti přicházely na svět, společně s rodiči žily a tři také zemřely.

Mladí paní Kahánková — to byla především práce — a pasení krav patřilo k nejoblíbenější povinnosti. Čistý a silný hlas malé zpěvačky bývalo prý slyšet až na Lomné. Zpěv, tanec a touha po vědění, tak lze charakterizovat nejen dětství a mládí, ale celý její život.

Když v roce 1910 nastoupil do školy na Bystrém mladý učitel Petr Hykl, velmi dobře vystihl snahu mladých lidí po vlastní seberealizaci. Navštívil

tedy s nimi divadelní hru Lucifer aneb Elixír života. Dohnalku v uvedené hře hrála Růžena Murasová, provdaná Kahánková. Úspěch prvního divadelního představení v Trojanovicích podnítil založení ochotnického spolku Národní jednoty.

Divadlo je nejoblíbenější téma rozhovoru paní Kahánkové. Při vzpomínkách nad starými fotografiemi si dodnes vybavuje a z paměti recituje některé své role z her např. Maryša, Noc na Karlštejně, Radúz a Mahulena, Ondráš a další. S láskou a vděčností vzpomíná na mnohé bývalé kolegy, Anežku Trubačovou, Jana Lisa, řídícího učitele Horáka z Kopané, učitelku Remešovou, Aloise Zbavitele, Františka Petra a jiné. Za 36 let existence Národní jednoty to bylo celkem 87 divadelních představení. Všechny má paní Kahánková v evidenci, název, datum a místo provedení. Hrál nejen na Bystrém v Šenku, ale také u Bačů, u Kociána, na Sibirii, ve Slávii, na Střelnici ve Frenštátě, v Lichnově na Okluku a dokonce až v Drnholci u Příbora. Mnohá představení se hrála v přírodě, na Bystrém v Dubině a na Kopané v Divínově lese. Nechce se ani věřit, že to všechno paní Kahánková stihla při

práci na osmihektarové pasece, a to i po smrti manžela (v roce 1933).

Činnost Národní jednoty dvakrát přerušila válka. V té první ztratila paní Kahánková tři bratry a na šest let a 81 dní také svého budoucího manžela. Několik dní před svatbou musel narukovat a vrátil se až v roce 1920 jako ruský legionář. Ve druhé světové válce byla divadelnímu spolku zkonfiskována knihovna a někteří členové, např. František Petr byli zatčeni. Proto se v roce 1946 zbylí členové Národní fronty rozhodli postavit pomník (od sochaře Jana Knebla) obětem první a druhé světové války před školou na Lomné. Finanční náklady v hodnotě 53 tisíc byly zpoloviny hrazeny ze spolkových peněz Národní jednoty a zpoloviny ze sbírek občanů. Tím byla činnost Národní jednoty ukončena. Prvořadou zásluhu na odhalení pomníku měla paní Kahánková.

Její zájem o veřejné dění ji však neopustil ani po roce 1946. Protože má mimořádnou paměť, často ji navštěvoval spisovatel Bohumír Četyna. Rod Murasů patří k nejstarším v Trojanovicích, už roku 1662 koupil Jiřík Muros z Tiché louky pod Nořčím od Jiříka Zacha z Frenštátu. V 86 letech začala psát rodinnou kroniku, před čtyřmi lety pomáhalo při výstavě „100 let škol v Trojanovicích“ a před dvěma lety zpívala staré světské koledy ing. Radku Golosovi z Frenštátu.

Dnes žije paní Kahánková v rodné chalupě se svou dcerou Jiřinou. Ve stém roce života má stále ještě dobrou paměť, ale hůř slyší. Ví, že její život se blíží ke konečné hranici. Paní Růžena Kahánková patří nejen věkem, ale především kulturní činností k významným trojanovským osobnostem poslední doby, k lidovému tanečníku A. Křupalovi, zpěvačce a tanečnici A. Šablatureové a lidovému hudebníku Josefu Kokešovi.

Na základě vzpomínek paní R. Kahánkové a její vlastní kroniky, kroniky rodů Murasů od B. Strnadla z roku 1943 a vzpomínek učitele Petra Hykla z roku 1965 zpracoval

Drahomír Strnadel.

Národní setkání sokolníků v Novém Jičíně

Nádvoří Žerotínského zámku v Novém Jičíně se ve čtvrtek 24. září 1987, krátce po poledni, stalo dějištěm slavnostního zahájení XX. národního

setkání sokolníků. Čtyřdenní sokolnické setkání bylo uspořádáno Klubem sokolníků při ÚV ČMS a Okresním vlastivědným muzeem v Novém Jičíně u příležitosti 20. výročí vzniku Klubu sokolníků a 100. výročí založení muzea v Novém Jičíně. Obě organizace již více než deset let úzce spolupracují na úseku státní ochrany přírody, resp. při záchraně dravců a sov, jedné z neohroženějších živočišných skupin.

Po odeznění loveckých fanfár setkání krátkým projevem zahájil předseda Klubu sokolníků při ÚV ČMS Václav Svoboda. Jméнем stranických a státních orgánů okresu a města pozdravil účastníky sokolnického setkání Ing. Miroslav Kovařík, místopředseda ONV. Za ústřední výbor Českého mysliveckého svazu v Praze promluvil a popřál sokolníkům „Lovu zdar“ Ing. Josef Crhák.

Národního setkání se zúčastnilo 41 aktivních sokolníků z ČSR a jeden sokolník z Jugoslávie. Sokolníci byli rozděleni do pěti loveckých skupin, ve kterých bylo zastoupeno 27 jestřábů lesních, 6 sokolů stěhovavých, 3 orli skalní, 2 rorazi velcí, 2 krahujci obecní a 2 poštolky obecné. Sokolnický lov proběhl ve 16-ti honitbách okresu Nový Jičín a v jedné honitbě okresu Ostrava. Za tři dny bylo uloveno 8 ks zajíců, 18 ks bažantů, dvě toulavé kočky, dvě vrány šedivky a jeden havran.

Hospodáři mysliveckých sdružení či jejich zástupci mohli sledovat lovecké skupiny sokolníků ve svých honitbách bez obav. Přesvědčili se, že lovečtí dravci neovlivní kmenové stavy drobné zvěře. Ověřili si starou sokolnickou zkušenosť, že na výřadu se objeví převážně slabá, méně odolná zvěř, a naopak že zdravý, silný kus zpravidla dravci unikne. Sokolnický lov jako jeden z nejstarších způsobů lovu vůbec, staví na bohaté tradici a dnes platí víc než v minulosti, že sokolníci neloví pro kořist, ale pro vše to krásné při lovu.

Každý večer po sokolnických lovech a výřadu na nádvoří novojičínského zámku bylo připraveno pro sokolníky a přítomné hosty společné přátelské posezení spojené s kulturním programem. Účastníci si prohlédli expozice Okresního vlastivědného muzea a městskou památkovou rezervaci N. Jičín. Ve čtvrtek ve večerních hodinách vyslechli zasvěcenou přednášku ředitele OVM v N. Jičíně PhDr. Františka Schwarze, Csc. o historii regio-

nu v souvislosti se 100. výročí vlastivědné a muzejní práce na Novojičínsku. Již tradičně se konalo u příležitosti sokolnického setkání přijímání nových sokolníků, tzv. pasování. Při závěrečném společenském večeru převzali všichni účastníci XX. národního setkání pamětní listy s historickým sokolnickým motivem. Současně byl vyhlášen král sokolnických lovů, stal se jím Milan Straka z Liberce, který se svým skalním orlem ulovil 4 ks zvěře.

Hladký průběh XX. národního setkání sokolníků byl narušen v sobotu 26. 9. značně nepříznivým počasím, v důsledku čehož musely být zrušeny plánované ukázký sokolnického výcviku a lovu pro veřejnost.

V závěrečný den setkání byla umožněna jeho účastníkům prohlídka specializovaného zařízení OVM v Novém Jičíně – stanice pro záchranu dravců a sov v Bartošovicích na Moravě. Přítomní byli podrobně seznámeni s programem stanice, kterým je záchrana a léčení poraněných či jinak handicapovaných dravců a sov a jejich návrat zpět do volné přírody a dále komorový oddech vybraných druhů dravců.

O zdar sokolnického setkání se zasloužili organizátoři, především pak Ing. Ivo Otáhal, vedoucí organizačního výboru. Dík patří okresním výborům ČMS v Novém Jičíně a Ostravě, ale zvláště jednotlivým mysliveckým sdružením, která umožnila praktické provádění sokolnických lovů ve svých honitbách.

Petr Orel

Za profesorem Jaromírem Kalusem

V Opavě zemřel 23. 6. 1987 středoškolský profesor dr. ing. Jaromír Kalus, syn básníka Josefa Kaluse, z rodu původně dlouho spjatého s Frenštátem. Zesnulý (narozen 2. dubna 1898 na Prostřední Čeladné) vycházel z těchto rodových tradic a za svého působení v Přerově před druhou světovou válkou vydával tam edici Valašsko. Po válce byl ředitelem střední zemědělsko-technické školy v Mohelnici. V letech důchodu v Opavě (před válkou také jeho sestra Marie učila na opavské Vesně) se věnoval ochraně přírody a psaní vzpomínek na svého otce Josefa Kaluse, jenž zemřel ve Frenštátě roku 1934.

Jiří Urbanec

LITERATURA

Tam za mořem je Amerika. (Dopisy a vzpomínky českých vystěhovalců do Ameriky v 19. století). Vybral, uspořádal a čtenáře slovem provádí Oldřich Kašpar. Praha 1986, 236 stran.

Pomalu se probouzející zájem o osudy českých vystěhovalců, jimž věnoval mnoho řádků i tento časopis (v souvislosti se značnou emigrantskou vlnou z Frenštátska), našel svoji odezvu i v této antologii vzpomínek Čechů na nelehké osudy života emigranta za mořem. Publikace vyšla jako členská prémie edice Slunovrat v nakladatelství Československý spisovatel a nebyla tudíž běžně k dostání na knižních pultech.

O. Kašpar svoji práci rozdělil do několika kapitol a za mota, které jí vlastně udává ráz, si zvolil pozdrav zasláný z New Yorku: „Srdečný pozdrav z té nehezké Ameriky. To jsem vyvedl oslovinu, že jsem sem jel...“. Prvá kapitola, nadepsaná Úvodní slovo, je věnována přehledu vývoje zájmu českého člověka o Ameriku. Kapitola Daleká cesta přináší vzpomínky vystěhovalců na útrapy cesty do zámorí. Kapitola Nový domov otiskuje autentické vzpomínky o zachycení se v novém prostředí a vytvoření nového domova, čtvrtá má název Můj bratr Indián?, v níž je patrný pozitivní postoj českého přistěhovaleckého etnika k původnímu obyvatelstvu a poslední kapitola s názvem Bojovali jsme za svobodu zachycuje vzpomínky českých účastníků válek, jež vedly Spojené státy v 2. pol. 19. století. Závěr publikace je věnován poznámkám a doslovu od A. Robka.

I když z otištěných autentických vzpomínek a dopisů nelze v žádném případě zjistit, z kterých končin českých zemí přistěhovalci pocházeli, lze např. v případech vzpomínek osob, jež se usídlily na texaském venkově s největší pravděpodobností říci, že šlo o osoby původem z Lašska nebo Valašska.

Knihy O. Kašpara je bohatě doplněna fotografickou dokumentací, dobovými reklamami a kresbami, které jí dodávají půvabný vzhled.

Erich Šefčík 75

Erich Šefčík, *Genese hudebních dispozic u předků Leoše Janáčka a Antonína Hermana (Genealogická studie)*. In: *Czech Musik in Texas. A Sesquicentennial Symposium*. Editor: Clinton Machann. College Station 1987, s. 151-158.

Ke 150. výročí vyhlášení samostatnosti státu Texas pořádala organizace „Texasané českého původu“ v listopadu 1986 třídní konferenci v městě Bryan (Tx) s názvem Česká hudba v Texasu. Konference probíhala za spoluúčasti Československého ústavu zahraničního v Praze, který na toto setkání krajanů vyslal soubor lidových tanců a písní „Podlužan“ z Břeclavi. Ten spolu s místními, texaskými, českými lidovými soubory podtrhl český ráz akce.

Na konferenci bylo předneseno celkem 12 příspěvků s tematikou české lidové i vážné hudby. V tomto druhém bloku referátů byly připomenuty osobnosti české hudby – Pavel Křížkovský, Bedřich Smetana, Antonín Dvořák a zvláště Leoš Janáček autory Michaellem Beckermannem, Johnem Novakem, Erichem Šefčíkem, Johnem Karasem a dalšími. Jedním z referátů byl i zde anotovaný příspěvek. Jeho autor se pokusil na základě literatury a archivního studia formou genealogické analýzy naznačit, odkud geneticky povstaly hudební dispozice v části frýdeckého rodu Janáčků, z něhož vyšli učitelé a muzikanti a na jehož vrcholu stojí Leoš Janáček. Poukazuje na jednu důležitou nesrovnalost v rodě hukvaldských Janáčků, totiž na známou, ale opomíjenou skutečnost, že Jiří Janáček st. (nar. 1778), první kantor a muzikant v tomto rodě se narodil až čtyři roky po smrti svého údajného otce. Tento fakt je navíc v matrice zaházen, pravděpodobně na něčí popud. E. Šefčík zdůrazňuje, že podnět k chybnému zápisu, kdy dítě je uváděno jako pohrobek, tj. dítě narozené do deseti měsíců po úmrtí otce mohl vzejít s největší pravděpodobností z okolí Antonína Hermana, příslušníka augustiniánského řádu ve Fulneku a později lokálního kaplána ve Velkém Petřvaldě. Tento Antonín Herman totiž Jiřího Janáčka st. vychovával a poskytl mu i vzdělání. Zároveň na petřvaldské faře žila i jeho matka Dorota. Studie poprvé v literatuře nastiňuje životní osudy A. Hermana (nar. Klimkovic r. 1753, zemř. Velký Petřvald r. 1801) a jeho otce Viktorina Hermana (nar. asi Turkov - dnes PLR r. 1724, zemř. Klimkovic - Lagnov r. 1791),

purkrabího na zámku v Klimkovicích. Tímto svým příspěvkem chtěl autor podpořit tézi V. Helferta, že A. Hermana a Jiřího Janáčka st. pojilo více, než pouhá náklonnost Hermana k bystrému chlapci, sirotku. Tento jejich vztah je určen přímo geneticky, i když se tato vazba nedá pochopitelně dokázat přímo.

Marie Turková

Robert Janák: *Old Bohemian Tombstones. Volume 3, Beaumont (Texas) 1987, 200 s.*

Třetím dílem *Old Bohemian Tombstones* pokračuje Robert Janák v edici náhrobních kameňů zemřelých českých přistěhovalců a jejich potomků. Tentokrát se všimá částí okresů Fayette, Colorado a Austin a přináší soupisy z 15 hřbitovů veřejných, katolických i moravských bratří jako např. z Fayetteville, Frelsburgu, Halamčik, Frnka, Old Latinum, Moravia, Sušen a z dalších. Náhrobky jsou zpracovány týmě způsobem jako v předešlých dvou svazcích.

V jednom z center českého osídlení Texasu ve Fayetteville je na tamním katolickém hřbitově pochován jeden rodák z Bordovic, deset rodáků z Frenštátu, dva z Horní Lidče, tři z Hovězího, tři z Lichnova, tři z Hrozenkova, jeden rodák z Trojanovic atd. Na jiných hřbitovech najdeme pohřbené rodáky např. ze Zádveřic, Kateřin, Prostřední Bečvy, Vsetína, Halenkova, Hovězího, Trojanovic, Čeladná, ale i z Čech, hlavně z okolí Lanškrouna. Na Fayettevillském hřbitově od roku 1870 do roku 1970 je dochováno 465 náhrobních textů psaných v české řeči, což je 49,8 % z celkového počtu dochovaných náhrobních textů. Ovšem české nápisy postupně pochopitelně mizí. Zatímco v roce 1910 jich bylo na náhrobní kameny vytesáno celkem 71 a v roce 1960 ještě 20 (ale anglický text byl napsán na 105 náhrobcích), v roce 1970 jsou s českým textem jen tři (a 59 s textem anglickým). I to je doklad postupného zanikání českého etnika.

I tento svazek je, tak jako předešlé dva, doplněn mapkami oblastí Moravy (Valašsko, Lašsko) i schematickými plány popisovaných texaských hřbitovů. Některé nejasnosti v přepisu slezských vsí jako míst rodišť zemřelých rodáků jdou na vrub autorovy nedokonalé informovanosti.

Erich Šefčík

Několik poznámek k Dějinám výtvarného umění.

V 3. čísle *Vlastivědného věstníku Moravského, ročník XXXVIII, 1986, str. 327-331* je z pera autorského kolektivu/Bistřický J., Michna P. J. a Pojsl M./ otisknut drobný příspěvek „Poznámky ke knize *Dějiny Českého výtvarného umění 1/1,2/*, Academia 1984, Praha.“ Autoři „Poznámek“ uvádějí, že se nejedná o specializovanou recenzi, nýbrž jen o praktické doplňky a opravy. Čtrnáctičlenný autorský kolektiv „*Dějiny Českého výtvarného umění*“, podal rozsáhlou marxisticky podloženou syntézu uměleckého vývoje od pravěku až do konce středověku. Přesto, že do autorského kolektivu byli příznávní i dva pracovníci z moravských institucí, došlo k některým nepřesnostem nebo opomenutím z našeho novojičínského okresu, na které chci upozornit. Na str. 89 u hradu Hukvald /neleží v současnosti v našem okrese/ je uvedeno, že „šlo o prosté někdy z části dřevěné a účelově opevněné objekty, ještě bez hlavních věží nebo s „přechodnými“ věžemi spojenými s čelní zdí“. Na další straně 177 je uvedeno, že „do sklonku 13. století patřil jádro velkolepého moravského hradu Hukvald, mnohostěnného půdorysu se štíhlou válcovou věží prostupující obvodovou zeď a s palácem na protilehlé východní straně“. Jestliže byli stavebníky Hückeswagenové, rod sídlící na severovýchodní Moravě již od 1. poloviny 13. století, těžko mohli vystavět objekt z části ze dřeva a pak vytvořit jádro velkolepého moravského hradu. Na straně 176 je zmínka o hradu Starém Jičíně: „obdobně /k Hukvaldům-poz. E. G./ je situována válcová hláska dalšího severomoravského hradu Starého Jičína asi z počátku 14. století, jehož siluetu obohacovala severní věž hranolová“. Zmínka o počátku 14. století se vztahuje k válcovité hlásce nebo k hradu? První písemná zpráva o Starém Jičíně/Dischin/ pochází již z roku 1240, což autorům Dějin patrně ušlo/nadace Arnalda z Hückeswagenu a jeho manželky pro premonstrátský klášter ve Steinfeldu v Porýní/. Štíhlá válcovitá věž patřil k nejstarším částem hradního paláce a severní hranolovitá věž je až pozdějšího data patrně z konce 14. století a z počátku 15. století (nálezy mincí Albrechta Rakouského z roku 1437).

Na dalších stránkách 280 a 560 je zmínka o Příboře: „pražského původu

je Madona s dítětem v děkanském kostele v Příboře na Moravě“, zde autoři Dějin neuvádějí patrocinium kostela (je jím kastel Narození P. Marie) a dále z Příboře jako doklad pozdně gotických plastik uvádějí „sochu P. Marie a sv. Jana z Ukřižování v Příboře“. U této zmínky čtenář neví, kde jsou tyto plastiky umístěny. V Příboře, kromě děkanského kostela jsou ještě další čtyři kostely.

Autoři poznámek se omezili na nedostatky týkající se celé Moravy. Je žádoucí, aby se další moravští badatelé připojili k těmto poznámkám a svými připomínkami přispěli k tomu, aby se příští svazky tohoto záslužného díla vyvarovaly podobných chyb, na které upozorňují autoři ve *Vlastivědném sborníku Moravském*. Vždyť „*Dějiny Českého umění*“ je publikace vysoké odborné úrovně vhodné jak pro znalce, tak i pro laickou veřejnost.

Emanuel Grepl

PhDr. Ladislav Polášek, CSc.: *Hájov v minulosti a přítomnosti*.

Vydala Osvětová beseda v Hájově v roce 1987 - sítotiskem. Tricetišestistránková brožura byla napsána ke stému výročí založení školy v Hájově, dnes integrované části Příboře. Autor, hájovský rodák, se v ní snažil zachytit osudy nevelké a jedné z nejmladších obcí v okrese od jejího vzniku na konci 18. století do současnosti. Vývojovou linii obce přerušil vrozením kapitoly o staleté historii hájovské malotřídky doplněnou přehledem o dvaceti osmi učitelích, kteří se v Hájově narodili a někteří z nich na škole v Hájově působili. Přerušené vyprávění o vývoji obce sebou přineslo opakování některých údajů. Několikrát se uvádí integrace k Příboru k 1. 4. 1976. Uvedl-li autor krátké portréty učitelů-rodáků, mohl se zmínit i o těch, kteří se v Hájově narodili a svoji práci v různých profesích se v mnoha místech naší vlasti prosadili.

Do publikace se vloudilo několik drobných věcných chyb a překlepů, které by mohly čtenáře zmást. Na str. 6 se uvádí, že po volbách v roce 1935 složité politické poměry nevytvářely podmínky k dalším volbám. Je však známo, že poslední volby za první republiky do obcí, se konaly ještě na jaře 1938. Na straně 9 je třeba opravit datum květnových voleb na rok 1946, na straně 12 jde o příbor-

skou stavební firmu Karlseder, na straně 26 je třeba doplnit, že Václav Kresta byl poštovním do roku 1917 a na straně 31 je nutné opravit rok 1931 na rok 1831.

Práce L. Poláška není vyčerpávající. Autor využil jemu dostupných pramenů a nesnažil se historii Hájova uvádět do širších souvislostí. Přesto je přínosem pro regionální historii a jistě najde širší ohlas mezi občany Hájova a těmi, kteří se zde narodili a pracují v různých místech naší vlasti.

Jan Hanák

Jiří Pavelčík – Několik poznatků k průběhu masopustních zvyků na Opavsku. Časopis slezského muzea, série B, 35 - 1986, str. 247–256.

Z článku J. Pavelčíka se můžeme seznámit se současným stavem masopustních zvyků na Opavsku. Na základě výzkumu provedeného roku 1985 členy slováckého souboru Výhonek z Opavy autor získal informace, které srovnal podle něj s etnograficky živým regionem – Uherskobrodskem (s. 247). Vypozorované výsledky rozdělily Opavsko do dvou celků, v nichž se udržování masopustních zvyků liší. Dělicí hranici tvoří řeka Opava. Severně od ní na Hlučínsku je známo pouze pochovávání basy (s. 251), kdežto jižně se zachovaly průvody masek i zvířecí. Masopust vrcholí pochováním basy (s. 252). Zmíněné jižní území zahrnuje lokality okresu Nový Jičín-Lukavec a Tísek. Na základě výsledků terénního výzkumu prováděného v tomto okrese E. Jelínkovou roku 1980 chce Pavelčíkovy údaje doplnit o další poznatky (Eva Jelínková – K životnosti lido-

vých obyčejů na Novojičínsku. Výroční obyčeje, Brno 1982, s. 272–280. Materiály jsou uloženy na oddělení etnografie OVM v Novém Jičíně). V sousedních lokalitách – Stará Ves, Slatina, Výškovice, Nový Svět, Zbyslavice patřícím podle autora článku do území na jih od řeky Opavy znali průvod masek s medvědem nebo mužem ve slámě. Ve Staré Vsi obchůzka zanikla kolem 1. světové války, v ostatních lokalitách jsou v současnosti neznámy. Pouze Slatina tvoří výjimku. Situace je zachycena na mapce 46, str. 276 v článku E. Jelínkové. Z něj se o masopustních maskách dozvíme, že součástí průvodu ve Velkých Albrechticích byl mimo jiné pár – ženich s nevěstou. V jiné lokalitě novojičínského okresu tyto masky nebyly uváděny. Naopak Pavelčíkem byly zjištěny v obcích okresu Opava ležících poblíž Velkých Albrechtic ve Větřkovicích, Lukavci, Pustkovci, pak severněji v Hlavnicích, Kajlovci, Chvalíkovcích, Vršovicích a Suchých Lazcích. Z uvedených materiálů vyplývá, že centrem výskytu masky ženicha a nevěsty je jih Opavska, kdežto na Novojičínsku přesahuje pouze okrajově. Hudební doprovod maskovaného průvodu v hraničních lokalitách okresu Nový Jičín se shoduje s tím, který uvádí J. Pavelčík. Tvoří jej hlavně dechová kapela, někde harmonika. Hlavním posláním článku bylo zpřístupnění materiálů pro národopisné soubory. Účel se splnil, nyní můžeme očekávat analýzu získaných informací s přihlédnutím k aspektům, o nichž je zmínka na str. 247. Bylo by velmi záslužné podobným způsobem získávat informace o dalších udržovaných obyčejích výročního a rodinného cyklu.

Anna Kramolišová

VLASTIVĚDNÝ SBORNÍK OKRESU NOVÝ JIČÍN

Obsah svazku 41

	Ke 40. výročí vítězství pracujícího lidu na Novojičínsku	1
Karel Chobot	Tisk v Novém Jičíně po roce 1945	3
Jiří Jurok	Současný stav kronikářství a soupis kronik na okrese Nový Jičín	10
Zdeněk Lédr	Historie tabákové továrny v N. Jičíně do r. 1918	15
František Šustek – Adolf Turek	Větrné mlýny v jižní a západní části panství Fulnek	22
Jan Skutlíl	Čtyři Bezručovy básně věnované obcím okresu N. Jičín	39
Jiří Urbanec	Petr Bezruč a Otakar Bystřina	43
Ladislav Polášek	Hospodářská škola v Příboře	55
Anna Kramolišová	Kraslice ve sbírkách OVM v Novém Jičíně	57
Ladislav Rošlapil	Meteorologická pozorování na okrese N. Jičín	64
Zprávy:	Nová expozice pravěku okresu Nový Jičín. – III. Severomoravské demografické kolokvium v Novém Jičíně. – Stoleté jubileum. – Národní setkání sokolníků v Novém Jičíně. – Za profesorem Jaromírem Kalusem	71
Literatura:	Tam za mořem je Amerika. – Erich Šefčík, Genese hudebních dispozic u předků Leoše Janáčka a Antonína Hermana. – Robert Janák, Old Bohemian Tombstones, vol. 3. – Několik poznámek k Dějinám výtvarného umění. – Ladislav Polášek, Hájov v minulosti a přítomnosti. – Jiří Pavelčík, Několik poznámek k problému masopustních zvyků na Opavsku	75

Vlastivědný sborník okresu Nový Jičín
Vydává Okresní vlastivědné muzeum v Novém Jičíně

Svazek 41 vyšel v roce 1988

Řídí redakční rada s předsedou profesorem Janem Hanákem,
členové PhDr. Jaroslava Brichová, PhDr. Svatomír Černín, PhDr. Emanuel Grepl,
PhDr. Karel Chobot, PhDr. Jiří Jurok, PhDr. Karel Müller, profesor Ivan Mynář,
akadem. malíř Otakar Zelenka, PhDr. Jaroslav Zezulčík

Odpovědný redaktor ředitel okresního vlastivědného muzea
PhDr. František Schwarz, CSc., výkonný redaktor PhDr. Adolf Turek

Cena 8,- Kčs

Registrováno SmKNV v Ostravě RM 37 ze dne 28. června 1967

Vytiskly Moravské tiskařské závody, n. p. Olomouc, závod Ostrava,
provoz 22 Nový Jičín

Zakázka číslo 2590

Zadní strana obálky:
Nový Jičín – radnice,
Vstupní síň
Foto Jan Číp

